

॥ श्रीहरि ॥

॥ श्रीमत्पुरुषो जयति ॥

॥ श्रीवल्हभाख्यान ॥

(श्रीगोपालदासજ કૃત)

તથા

મૂલપુરુષ

(શ્રીદ્વારકેશજ મહાસજ કૃત.)

ઉત્તરક

વૈષ્ણવ બાક દાશી, રાજનગર નિવાસી.

શુદ્ધ ગુજરાતીમાં શબ્દાર્થ સાથે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વૈષ્ણવ હરિદાસ ઝવેરદાસ.

ખાડીયા, જેઠાભાઈની પોળમાં—અમદાવાદ.

સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

શ્રીકૃષ્ણખંડ ૫૧૩૭, શ્રીવલ્હભાખંડ ૪૩૩, સંવત ૧૯૬૭, સન ૧૯૧૧.

અમદાવાદ—ધ્રી “ ગુજરાત ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં

શા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું.

નોંધાવર ૩. ૦-૩-૦

દપાલિકર્મ ૦-૦-૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

अनुक्रमांक ३४२- वर्गीक

पुस्तकानुं नाम ८१८२१८५।७५।९

विषय ३-: १

॥ श्रीहरिः ॥

॥ श्रीमधुरेशो जयति ॥

॥ श्रीवल्लभाख्यान ॥

(श्रीगोपालदासજ કૃત)

તથા

મૂલપુરુષ

(શ્રીદ્વારકેશજ મહારાજ કૃત.)

ઉત્તેજક

વૈષ્ણવ ખાત્ર કાશી, રાજનગર નિવાસી.

શુદ્ધ ગુજરાતીમાં શબ્દાર્થ સાથે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વૈષ્ણવ હરિદાસ ઝવેરદાસ.

ખાડીયા, જેઠાલાઇની પોળમાં—અમદાવાદ.

સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

શ્રીકૃષ્ણાખંડ ૫૨૩૭, શ્રીવલ્લભાખંડ ૪૩૩, સંવત ૧૯૬૭, સન ૧૯૧૧.

અમદાવાદ—ધી “ ગુજરાત ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં

શા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું.

નોંધાવર ર. ૦-૩-૦ ટપાલખર્ચ ૦-૦-૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૩૪૮૮
૬-૧૬ : ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
શ્રીવક્ષભાખ્યાન શ્રીગોપાલદાસજી કૃત પહેલું....	૧
" " બીજું....	૪
" " ત્રીજું....	૯
" " ચોથું....	૧૧
" " પાંચમું....	૧૩
" " છઠું....	૧૫
" " સાતમું....	૧૮
" " આઠમું....	૨૩
" " નવમું....	૨૭
શ્રીમૂળપુરુષ, ગો. શ્રીદ્વારકેશજી મહારાજ કૃત....	૩૧
શ્રીવક્ષભાચાર્યજીની વંશાવળીનું વૃક્ષ....	૩૯
નવાખ્યાનનો સાર દોહામાં	૪૦

॥ શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ॥ શ્રીગોપીજન વલ્લભાય નમઃ ॥

॥ શ્રીવિઠ્ઠલેશો જયતિ. ॥

પ્રસ્તાવના.

આ ગ્રંથકર્તા શ્રીગોપાલદાસજીનું જીવનચરિત્ર સૌ વૈષ્ણવોના ખ્યાલમાં આવે તેને માટે સંક્ષેપમાં મુકવામાં આવ્યો છે. પુષ્ટિમાર્ગ કૃપાસાધ્ય અને દીનતાનો છે. પ્રભુ કૃપા શું ન કરી શકે? જેમની કૃપાથી મુંગો માણસ બોલતો થઈ જાય છે અને લંબડો માણસ પર્વત ઓળંગી જાય છે.

મજકુર શ્રીગોપાલદાસજી (વિષે એવી આખ્યાયિકા છે જે, ગુજરાત પ્રાંતના અમંદાવાદ (રાજનગર) શહેરથી એક ગાંઝી ઉપર અસારવા નામે ગામ છે, ત્યાં ભાઈલા-કોઠારી નામે એક વૈષ્ણવ ગૃહસ્થ રહેતા હતા. તેઓ શ્રી-ગુસાંઈજી (શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી) ના પરમ કૃપાપાત્ર સેવક હતા. (જેના ઘરમાં શ્રીગુસાંઈજી તથા તેમના પુત્ર શ્રી-ગોકુલનાથજીની બેઠક અઘાપિ વિદ્યમાન છે.) જે ગામ હાલ શ્રીઆચાર્યજીની બેઠકથી ઓળખાય છે. તેને એક ગંગાબાઈ નામે પુત્રી હતી. તેને કોઈ ગોમતી કરીને પણ કહેતા. તેનું લગ્ન રૂપાલ ગામના રહીશ ગોપાલદાસજી સાથે પાંચ વર્ષની બાળવયમાં પરંપરાની રીતી પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું હતું, તે સમે કાંઈ ખખર ન પડી પણ પાછળથી તેઓ મૂંગા (ગુંગા) છે એમ જણાયાથી મજકુર ભાઈલા કોઠારીજીએ તેમને પોતાને ઘેરજ રાખ્યા હતા. એક સમે ગોમતીના લગ્ન પછી શ્રીગુસાંઈજી આપ શ્રીદ્વારિકા પધાર્યા ત્યારે મજકુર ભાઈલાકોઠારીને ઘેર ઉતર્યા. ત્યાં તેમના જમાઈ ગોપાલદાસજીને જોઈ તે વખતે આપે કૃપા

કરી પુછ્યું કે આ કોણ છે ? ત્યારે ભાઈલાકેઠાડીએ વિનંતિ કરી જે હે કૃપાનાથ ! એતો આપની ગોમતીનો વર છે, ત્યારે આપશ્રીએ કહ્યું જે ગોમતીનો વર તો સાગર હોવો જોઈએ; ત્યારે કોઠાડીએ કહ્યું જે આપની કૃપાથી એજ સાગર થશે. ત્યારપછી આપ કૃપા કરી ગોપાલદાસજીને અધરામૃત આપ્યું જેથી સકલલીલા તેમને સ્પુરી અને શ્રીવદ્નભાજ્યાન તુરતજ ગાવાનું શરૂ કર્યું, “ વંદુ શ્રીવિક્રમવર સુંદર નવધન રયામ તમાલજી. ” વિગેરે.

આ ગ્રંથમાં શ્રીઆચાર્યજી મહાપ્રભુજી, શ્રીગુસાંઈજી તથા તેમનાં સર્વે પુત્ર પુત્રીઓ અને વહુજીઓના નામો તથા તેમના ગુણોનું વર્ણન કરેલું છે. ફક્ત શ્રીગુસાંઈજીના શ્રીરૂકિમણીજી તથા શ્રીપદ્માવતી વહુજીઓના નામો તથા ગુણોનું વર્ણન કર્યું નથી તે પરથી સિદ્ધ થાય છે કે આજ્યાનો શ્રીગોપાલદાસજીએ કરેલા હોવા છતાં વાણી શ્રીગુસાંઈજીનીજ છે કારણ પતિએ પોતાની સ્ત્રીનું નામ ન લેવું એવો ધર્મશાસ્ત્રનો નિર્ણય છે. એજ પ્રમાણે શ્રીમદ્ભાગવતના સંબધમાં થયું છે, કારણ કે શ્રીભગવાને શ્રીશુકદેવજીના મુખાવિંદદ્વારા શ્રીભાગવત કહેવડાવ્યું પણ કોઈ ઠેકાણે શ્રીરાધાજીનું નામ દીધું નથી.

એક વાર્તામાં એમ પ્રસિદ્ધ છે કે જે સમે શ્રીગુસાંઈજીએ ગોપાલદાસને અધરામૃત આપ્યું તે સમે રાત્રિ હતી તેથી શ્રીગોપાલદાસજીને રાસલીલાના દર્શન થયાં અને તેઓ આખો રાત તેમાં નિમગ્ન હતા તે બીજેદહાડે સવાપહોરદિવસ ચઢ્યો ત્યાં લગી તેમાં રહી પછી લૌકિકમાં પ્રવૃત્તિ થઈ; તે આવેશથી પ્રાતઃકાળ હોવા છતાં પણ પ્રથમ આ શ્રીવદ્નભાજ્યાનનું ગાન કેદાર રાગમાં કીધું છે. એઓએ સંપૂર્ણ પુષ્ટિ-માર્ગનો સિદ્ધાંત નવઆજ્યાનમાં વર્ણવી આપ્યો છે.

સદરહુ ગ્રંથ પ્રથમ સંવત ૧૯૧૯ ની સાલમાં મુંબઈ-
માં દાકતર ધીરજરામ દલપતરામે છપાવી બહાર પાડેલો
હતો ત્યારબાદ સંવત ૧૯૨૬ માં મુંબઈવાળા ગોસ્વામિ
શ્રીજીવણુલાલજી મહારાજ અને રાજનગરવાળા ગોસ્વામિ
શ્રીત્રજરાયજી મહારાજ તરફથી ત્યારબાદ સંવત ૧૯૫૪ માં
ચદુવંશી પુસ્તકાલયના માલિક ગોવર્દ્ધનદાસ લક્ષ્મીદાસ
તરફથી અને છેવટે સંવત ૧૯૬૪ માં ધંધુકાવાળા વનમાળી-
દાસ રતનજી શાહ તરફથી બહાર પડેલ છે તે તમામ પ્રતો-
ની સાથે મુકાબલો શુદ્ધ પાઠ થાય તેને માટે કર્યો છે; અને
વળી તેની જુજ કીમત રાખવામાં આવેલી છે તેનું કારણ
એટલુંજ કે ગરીબથી તે તવગર વૈષ્ણવજનો લાભ લેઈ
શકે. આવા નાનાં પુસ્તકો જેમાં ફક્ત નવ આખ્યાનો
છાપેલાં હોય છે તેવા પુસ્તકોની અશુદ્ધ સામું જોયું હોય
તો ખરેખર તેના ઉપર અભાવો આવ્યા વગર રહેજ નહિ
કારણ કે તેમાં કોઈ શબ્દને બદલે કોઈ શબ્દ અને અર્થ-
ને બદલે અનર્થ થાય તેથી સુજ્ઞ વૈષ્ણવોના મનને ખેદ
થયા વગર રહેતો નથી. અશુદ્ધ બોલવું અગર ગાવું તેના
કરતાં મુંગા રહેવું એજ ઉત્તમ છે. બજારમાં પુસ્તકો
વેચનાર શુદ્ધ અશુદ્ધને માટે દરકાર નહી રાખતા
છપાવે જાય છે ને પુસ્તકો સસ્તાં વેચે છે એટલે ખરેખર
વૈષ્ણવોને તેના ઉપર અણગમો થયા વગર રહેતોજ નથી.

આ પુસ્તક મારાથી બને તેટલું પુરતું ધ્યાન દેઈને
છપાવી બહાર પાડ્યું છે છતાં કોઈ પ્રકારની રહી ગયેલી
ભૂલને સુજ્ઞજનો સુધારીને વાંચશે એટલી મારી વિનંતિ
છે. આખ્યાનમાં કોઈ કોઈ જગાએ બે પાઠ હોય છે તેની
સમજણ “ પુટનોટ ” માં મુકવામાં આવી છે.

આ ગ્રંથ છપાવવામાં અત્રેના શેઠ હીરાચંદ લખમી-
ચંદ દા. ભાઈ લલુભાઈ ગોવીંદલાલ તરફથી તથા ધ્રાંચી
મોતીલાલ ગોવિંદની ઓરત બાઈ કાશીના સ્મર્ણાર્થે મને
જે કીમતી મદદ મળી છે તેને માટે હું તેમનો ઉપકાર માનું છું.
બીજા આગ્રહી વૈષ્ણવો અને સદ્ગૃહસ્થો તેનું અનુકરણ કરી
સર્વ વૈષ્ણવોને થોડા ખર્ચે લાભ મળે તેમ કરવામાં ઉત્સુક
જણાશે. એટલી મારો ભલામણ છે. એ રીતે વર્તવાથી
મદદ કરનારને અલૌકિક અલભ્ય લાભ ગર્ભિત રીતે બહુ
મળે છે તેમાં કાંઈ સંદેહ નથી. “ સુજ્ઞેષુ કિમ્ બહુના ”

સં. ૧૯૬૭ ના આગાડ વદ ૨ ને
ગરેડા. તા. ૧૩-૭-૧૧
અમદાવાદ,
જેઠાભાઈની પોળમાં, ખાડીયા.

લી. દાસાનુદાસ,
વૈષ્ણવ હરિદાસ ઝવેરદાસ
ના દીનતાપૂર્વક જયશ્રીકૃષ્ણ વાંચશે.

શુદ્ધિ પત્ર.

પૃષ્ઠ	પાત્રિકા	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬	૭	શ્રીકૃષ્ણ	શ્રીકૃષ્ણ
૧૦	૧૨	દાષ	દાષિ
૧૦	૧૫	કાને	કાને
૧૧	૩	કાલકાલમાં	કલિકાલમાં
૧૭	૧૦	વહાલા	વહાલો
૨૦	૧૩	સિધુ	સિધુ
૨૦	૧૪	એકાધર્મી	એકાધર્મી
૨૨	૧૧	જાણે	જાણે
૨૫	૨	૩૫ સુદરતા	૩૫ સુદરતા
૨૬	૮	જાણુ	જાણુ
૨૬	૧૧	સંધ્યાસમ	સંધ્યાસમે
૨૮	૭	મધુમણિ	મધુમણિ
૩૧	૨૨	મળ	મળે
૩૩	૩	દેખ	દેખિ
૩૩	૪	વિધાનમંડળ	વિધાનમંડળ
૩૫	૨૪	ખાલો	ખાલો
૩૮	૫	શ્રીવિદ્ય	શ્રીવિદ્ય
૪૦	૧૦	કલો	કલો

श्रीविठ्ठलनाथजी (श्रीगुसाइजी.)

जन्म संवत् १५७२ व्रज पोस कृष्णपक्ष ९.

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

॥ अथ श्रीवल्लभाख्यान प्रारंभः ॥

(नवाख्यान.)

आख्यान पहलું.

(રાગ કેદારો તાલ દીપચંદી અથવા ત્રિતાલો).

દોહોડ પહોર રાત્રે ગવાય છે.

વંદુ શ્રીવિકૃલ્લ^૨વર સુંદર, નવધન રયામ તમાલજી;
જગતીતલ ઉદ્ધાર કરેવા, પ્રકટયા પરમદયાલ. ૧
શ્રીપુરુષોત્તમ સ્વતંત્ર કીડા, લીલા દ્વિજતનુ ધારી;
સાત દિવસ ગિરિવર કર ધાર્યો, વાસવ વૃષ્ટિ નિવારી. ૨
તે પ્રકટયાનું કારણ કહિયે, જો શ્રોતા મન આણો;
કરો કૃપા હું કરું વિનતિ, પોતાનો કરિ જાણો. ૩
વ્યાપકરૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મ જો, તેજોમય કહેવાય;
આર્યપંથ અધિકારી મુનિજન, તે માંહે લય થાય. ૪

૧ નમન કરું છું. ૨ પતિ, શ્રેષ્ઠ. * “ સુંદરવર ” એવો પણ
પાડ છે. ૩ નવો મેઘ. ૪ એ નામનું વૃક્ષ. ૫ ભૂતલ. ૬ બ્રાહ્મણ દેહ.
૭ શ્રીહસ્ત. ૮ ઈશ્વર. ૯ રોકી. ૧૦ “ જો સુરતા મન આણો ” એવો
પણ પાડ છે. ૧૧ એકજ. ૧૨ અક્ષર બ્રહ્મ. ૧૩ સ્વયંપ્રકાશ. ૧૪ વેદ-
માર્ગ; નિષ્કામ કર્મમાર્ગ. ૧૫ મૈત્ર ધારણ કરીને પ્રભુનું જ ભજન કરવાવાળા.

અક્ષર આદિ અખંડ અનૂપમ, ઉપમા કહી ન જાય;
 અસ્તિવસ્તુ સૌકો મલિ બોલે, નિગમ નેતિ નેતિ ગાય. ૫
 નિર્ગુણનો નિર્દેશ અટપટો, રસના શી પેરે કહિયે;
 રૂપ વર્ણ વંપુ દ્રષ્ટપદાર્થ, ત્યાં એકો નવ લહિયે. ૬
 તેહથકી પુરૂષોત્તમ અજગા, લીલા અચન્ન વિહાર;
 બ્રહ્મજ્ઞાની ને મુક્તિમાર્ગી, સ્વપ્ને નહીં વેહેવાર. ૭
 જ્યાં શ્રીવૃંદાવન આદિ અચન્ન શશી, શરદરેણુ બહુવેશ;
 વનદેવી પદકુમકુમ મુખ સુખ, સ્પર્શે રંગ વિશેષ. ૮
 જ્યાં સરિતા ચામીકર મણિગણ, ઉભયબદ્ધસો પાન;
 કમલ કુમુદ નાના અલિ સુંદર, મધુર કરે ત્યાં ગાન. ૯
 કનકલતા માલતી મલ્લિકા, વિવિધ કુસુમ મકરંદ;
 શીતલ પવન ઝકોરે લહેરી, સ્પર્શે અતિ આનંદ. ૧૦
 પદ્મરાગ મરકતમણિ સ્ફટિક, શ્રીગોવર્દન સોહ; ૨૮
 બ્રહ્મ રૂદ્ર ત્યાં કોણુ બાપડા, શ્રીહરિના મન મોહ. ૧૧

૧ અક્ષર બ્રહ્મ. ૨ કાંઈ વસ્તુ છે. ૩ વેદ. ૪ “ એમ નથી એમ નથી.”
 ૫ નિરૂપણ. ૬ જીવ્હા. ૭ દેહ. ૮ રાસકીડા. ૯ કર્મમાર્ગી. ૧૦ મર્યાદા-
 ભક્તિ માર્ગી. ૧૧ ગિરિરાજ. ૧૨ ચંદ્રમા. ૧૩ શરદ ઋતુની રાત્રી. ૧૪
 “એશ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૫ પુલિંદી વિગેરે. ૧૬ ચરણારવિંદનું પ્રસાદી
 દ્રવ્ય. ૧૭ શ્રીયમુનાજી. ૧૮ સુવર્ણ. ૧૯ મણિનો સમૂહ. ૨૦ બંને બાજુ-
 ઝા. ૨૧ સીંદી. ૨૨ ચંદ્ર વિકાસી કમલ. ૨૩ અનેક પ્રકારના. ૨૪ બ્રમર.
 * “ મધુર કરે ત્યાં ગાન ” એવો પણ પાઠ છે. ૨૫ પીળી ચમેલી.
 ૨૬ મોગરા. ૨૭ મંદ સુગંધ. ૨૮ ઉત્તમ માણેક. ૨૯ ઇંદ્રનીલમણિ.
 ૩૦ બ્રહ્મા. ૩૧ શીવજી.

નાના પક્ષીની શબ્દમાધુરી, શોભાતણો નહિ પાર;
 વિવિધ પ્રકારે જુજવા કહેતાં, ગ્રંથ થાય વિસ્તાર. ૧૨
 રૂપામા શતદલનયન સુંદરી, જૂથતણો નહિ પાર;
 અનેક રાસમંડલ રચના રચી, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૧૩
 એણીપેરે નિત્યનવલી લીલા, ઘોષ વાંધ ઝંકાર;
 અંગસ્વેદમકરંદે મોહ્યા, મધુપ કરે ગુંજાર. ૧૪
 તે પ્રભુને મન ઇચ્છા ઉપની, જશ થાવા વિસ્તાર;
 અધિકારી પાખે એ વાણી, નહિ કેને ઉચ્ચાર. ૧૫
 ભૂલંગેથી સૃષ્ટિ નીપત્તી, અતિ સુંદર બ્રહ્માંડ;
 ચૌદલોક નાના વૈચિત્ર્યે, ભૂમંડલ નવખંડ. ૧૬
 પરપોતાની વ્યક્તિ કરેવા, સૃષ્ટિ તે દ્વિધા પ્રકાર;
 દેવી-આસુરી બે ઉપજવી, પ્રભુ મન કરી વિચાર. ૧૭
 ભક્તિ સુંદરી ને માયા દાસી, બે મૂર્તિ પ્રકટાવી;
 તેમાં પહેલી નખશિખસુભગા, શ્રીહરિનેમન ભાવી. ૧૮
 કૃપાકટાક્ષે હુવા અક્ષરમાં, ઉપન્યા સત્વઅનંત;
 ભક્તિલીન હુવા સૌભાગી, તે વૈષ્ણવ ગુણવંત. ૧૯
 બીજી કટાક્ષે જે જન ઉપન્યા, માયામાં થયા લીન;
 કર્મજડઆસુરીઅન્યઉપાસક, ભજન ધર્મથી હીન. ૨૦

૧ કીરોરવયવાળી સોળ વર્ષની ઉમ્મરની સ્યામા. ૨ ૧૦૦ પાંખડીના
 કમળ જેવાં નયનવાળાં. ૩ વ્રજંગના. ૪ અવાજ (કંકણ વિ.) ૫ મૃદંગ
 ૧૧. નો શબ્દ. ૬ ભમરા. ૭ ભૂકુટીના ચલન માત્રથી. ૮ પરકીચસ્વકીયતી.
 ૯ સ્પષ્ટતા. ૧૦ બે પ્રકારની. ૧૧ નખથી કેશપર્યંત સૌભાગ્યવાળી. ૧૨
 ઇચ્છાપૂર્વક દેખવું તે. ૧૩ અક્ષર બ્રહ્માં. ૧૪ અસંખ્યાત જીવા. ૧૫
 કર્મકાંડમાં આસ્કતીવાળા. ૧૬ ઇચ્છરને નહીં માનનારા. ૧૭ શ્રીપૂર્ણપુરુષોત્તમ
 ભગવાન સિવાય બીજા દેવતાનું ભજન કરવાવાળા. ૧૮-૧૯ પ્રભુની સેવા નહીં
 કરવાવાળા અને વેદમાં વર્ણાશ્રમ ધર્મો ખતાવેલાછે તેને પણ નહીં માનનારા.

એણી પ્રકારે સૃષ્ટિ દ્વિધા ગુણ, મિશ્રિત ચાલી જાય;
 ભક્તિમાર્ગી જીવ સ્વતંત્ર, કેવલ ભક્ત ન થાય. ૨૧
 શ્રીપુરૂષોત્તમે વળિ વિચાર્યું, હવે પ્રકાર શો કરિયે;
 મહારી સેવા અને કથારસ, નિરૂપવા તનું ધરિયે. ૨૨
 ભક્ત જીવનાં આગ્ય વિસ્તર્યા, ઇચ્છા કરિ હરિસાર;
 તેને હિતે આપોપે પ્રકટયા, શ્રીવલ્લભરાજકુમાર. ૨૩
 પૂર્ણબ્રહ્મ શ્રીલક્ષ્મણ સુત, પુરૂષોત્તમ શ્રીવિહંગનાથ;
 શ્રીગોકુલમાં પ્રકટ પધાર્યા, સ્મરજન કીધાં સનાથ. ૨૪
 इति श्रीगोपालदासजीकृत प्रथमाख्यान संपूर्ण.

આખ્યાન બીજું.

(રાગ રામકલી તાલ આડોચોતાળો દિવસ ઉગતે ગવાય છે.)

લક્ષ્મણ સુત શ્રીવલ્લભરાયજી,
 સ્મરણ કરતાં દુષ્કૃત જાયજી;

૧ દેવી આસુરી બે પ્રકારની સૃષ્ટિ. ૨ સત્વરજ તમથી યુક્ત. * અર્ધી તુકનો અર્થ:-નિર્ગુણ ભક્તિમાર્ગીય જે જીવ છે તે સ્વતંત્રતાથી કેવળ ભક્ત થાય નહીં એટલે ગુરૂની કૃપા વિના જ્ઞાન ભક્તિ જરાએ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. ૩ નિરૂપણ કરવા. ૪ દેહ. ૫ બ્રહ્મસંબંધ આપી ઘણીયાતા કર્યા, પ્રભુનો સંબંધ કરાવ્યો. ૬ લક્ષ્મણ ભટજીના પૂત્ર શ્રીવલ્લભાચાર્યજી. ૭ શ્રીવલ્લભરાયજી કહેવાય છે તેનું કારણ એ કે વિદ્યાનગરમાં કૃષ્ણદેવ રાજાને ત્યાં ભરતખંડમાં ઘણા મતમતાંતરે આલે છે તેમાં કીયો માર્ગ શ્રેષ્ઠ છે તે સિદ્ધ કરવાને માટે સર્વ માર્ગના આચાર્યોને બોલાવ્યા તે વખતે વિષ્ણુ સંપ્રદાયની ગાદીના આચાર્ય તરીકે ત્યાં શ્રીમહાપ્રભુજી પધાર્યા તે વખતે માયા મતનું ખંડન કરી શુદ્ધાદૈત મતનું સ્થાપણ કર્યું. પછી રાજાએ કનકાભિષેક કરાવી શ્રીમહાપ્રભુજીને તિલક કર્યું. તેથી બધા આચાર્યોના રાય એટલે રાજા કહેવાયા. ૮ પાપ.

કલિજન તરેવા નહીં અવર ઉપાયજી,
 યજ્ઞપુરૂષ હરિના શ્રુતિ ગુણ ગાયજી. ૧
 ગાય શ્રુતિ ગુણરૂપ અહર્નિશ, ધરી ધ્યાન વિચાર;
 આનંદરૂપ અનૂપ સુંદર, પીમે નહિ કોઈ પાર. ૨
 પ્રાણુપતિ પ્રાકટય કારણ, કાંઈએક કહું મતિમંદ;
 હર સુર વિધાતા નવલહે, સાક્ષાત્ બ્રહ્માનંદ. ૩
 શ્રીવૃંદાવનચંદ્રમુખરચિ, અગ્નિ તે અવતાર;
 દ્વિજતિલક ત્રિભુવન નામ નિરૂપમ, રૂપ અંગીકાર. ૪
 દેવલોક દુંદુભિ વાજ્યાં, આનંદ કરે રે નિઃશંક;
 અસુરતિમિર ઉચ્છેદવા, ભૂવિ વલ્લભદેવ મયંક. ૫
 પૂર્ણપુરૂષ પ્રમાણુપંથા વ્યાખ્યાતા વેદાંત;
 ગ્રંથ સર્વે રસરૂપ કીધા, પોતાને સિદ્ધાંત. ૬
 રસિકરસના રસિકવાણી, જાણી સર્વે નવખંડ;
 ઉર્ધ્વપંથા સુજશ પ્રસર્યો, વાધિયો બ્રહ્માંડ. ૭
 એકબ્રહ્માંડે જેના જશ ન માયા, તેના હુવા કોટિઅનંત;

૧ કલિયુગના જીવો. ૨ યજ્ઞસ્વરૂપ પ્રભુ, યજ્ઞ કરાવનાર અને યજ્ઞલોકતા "યજ્ઞ
 લોકતા, યજ્ઞ કર્તા" એવું નામ શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્રમાં છે. ૩ સર્વના દુઃખને
 હરણ કરવાવાળા. ૪ ઉપમા આપી ન શકાય એવા. ૫ અંત, છેડો. ૬ અલૌકિક
 પતિ. ૭ મંદ બુદ્ધિ. ૮ શીવજી. ૯ ઇંદ્રાદિક દેવ. ૧૦ બ્રહ્માજી. ૧૧ કોટિકળા
 શ્રીવૃંદાવન ચંદ્રરૂપી પ્રભુના મુખાવિંદની કાંતી. ૧૨ ઉત્તમ બ્રાહ્મણ. ૧૩ કીર્તિ. ૧૪
 કારણ કર્યું. ૧૫ ભયરહિત. ૧૬ માયાવાદી લોકો. ૧૭ અંધારું. ૧૮ નાશ કરવા.
 ૧૯ દેવતાઓના પ્રિય. ૨૦ ચંદ્રમા. ૨૧ શ્રીપુરપોત્તમ. ૨૨ વેદ માર્ગ. ૨૩
 ભાષ્ય કરવાવાળા. ૨૪ પ્રભુનું સ્વરૂપ. ૨૫ શુદ્ધાદૃત સિદ્ધાંત. ૨૬ આઠાશમાર્ગ.
 ૨૭ શ્રૌતલોકમાં.

તોએ ત્યાંયકી વાધિયો જઈ, વરયો મુખ ધીમંત. ૮

અતૂં^૨ન અમલ ઉઘોત ઉદયો, ભૂતલ દ્વિજ^૩માર્તેડ; ૪

ભક્તિમાર્ગ કેસરી ગંજ, માયિકમત શતેખંડ. ૯

દિગ્વિજય દશદિશાયે કીધો, પરિક્રમાને વ્યાજ; ૧૧

તીર્થ સકલ સનાથ કીધાં, ચરણરેણુસમાજ. ૧૦

પત્રાવલંબે પંડિત જાત્યા, માયિકમતમાતંગ; ૧૪

શ્રીકૃણુપૂર્ણબ્રહ્મ સ્થાપ્યા, જેનાં રૂપ કોટિ અનંગ. ૧૧

સ્વમાર્ગ સ્થિર સ્થાપવા, આપવા ભજનાનંદ; ૧૬

નામ આપ્યાં જીવને, શુભ નિષ્ઠ મુખમકરંદ. ૧૨

અનેક જીવને કૃપા કરવા, દેશાંતર પ્રવેશ;

કોમલપદ જ્યાં કમલ વિલસે, ધન્ય કહું તે દેશ. ૧૩

અંગ બંગ કલિંગ કૈકટ, મગધ માઝ સુર સિંધ; ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧

તે તામસના અવ હર્યા, પ્રતાપ પદરજગંધ. ૧૪

૧ બુદ્ધિવાન પુરૂષ. ૨ તુલના કરી શકાય નહી. ૩ મલરહિત, પ્રકાશીત. ૪ તેજ. ૫ શ્રીમહાપ્રજ્જુજ્જને સૂર્યની ઉપમા આપી છે. ૬ પુષ્ટિમાર્ગ. ૭ સિંહ. ૮ હાથી. ૯ માયાવાદી. ૧૦ સેંકડો ટુકડા. ૧૧ મિય, બહાનુ. ૧૨ ધણી-યાતા. ૧૩ ચરણરજનો સમાગમ. ૧૪ પત્રાવલંબન ગ્રંથ. ૧૫ મદોન્મત હસ્તિ જેવા માયાવાદીઓ. ૧૬ કોટિ કંદર્પ લાવણ્ય પૂર્ણબ્રહ્મ શ્રીકૃણુચંદ્ર. ૧૭ લૌકિક આકાર રહિત, કામદેવ. ૧૮ પુષ્ટિમાર્ગ. ૧૯ સેવાનો આનંદ. ૨૦ અષ્ટાક્ષર, પંચાક્ષર. ૨૧ શ્રીસુખોદિનીજીનું દાન, શ્રીમુખથી અધરામૃતનું દાન. ૨૨ સુકુમાર ચર્ણાવિંદ. ૨૩ પધારે છે, શોભે છે. ૨૪ અંગદેશ. ૨૫ બંગાલદેશ, (ગંગાસાગર.) ૨૬ કલિંગદેશ. ૨૭ કિકટદેશ (શ્રીગયાજી). ૨૮ મગધદેશ (હાજીપુર.) ૨૯ મારવાડદેશ (શ્રીપુષ્કરજી.) ૩૦ સૌરાષ્ટ્ર કાઠિયાવાડ, (જુનાગઢ). ૩૧ સિંધદેશ. ૩૨ પાપ.

કનકસ્નાન^૧ શતમણ્ણુસુવર્ણે, કરાવ્યું^૨ મહાપાલ;^૩

તે મુકીને વેગે ચાલિયા, રાંચ દ્રષ્ટિ ન પાછી વાલ. ૧૫

ત્યાંથી દક્ષિણ પ્રભુ પધારિયા, પાંડુરંગ શ્રીવિકુલનાથ;^૪
નેત્ર મળતાં વાત કીધી, વચન દીધું હાથ. ૧૬

વચન નિશ્ચે શ્રીનાથે માગ્યું, કીધી શ્રીવલ્લભજી સૂં વાત;
અમને તે ઇચ્છા એહ છે જે, હું નંદન તમે તાત. ૧૭

તે પુરૂષોત્તમ પ્રકટશે, શ્રીવિકુલ રૂપાનધાન;

નેત્રકમલે નાનાભાવે, દેશે ભક્તને સન્માન. ૧૮

ત્યાંથી શ્રીવૃંદાવન પાંડિધારિયા, જ્યાં મધુપ કરે ઝંકાર;

કુસુમદુર્ભવમલ્લિકા, મકરંદનો નહીં પાર. ૧૯

તરૂંતમાલ અતિ શોભતા, હેમજૂથિકાસંઘોડ;

લલના તે સુભગા લટકતાં, હીંડે તે મોડાંમોડ. ૨૦

તાનધુનિ^{૧૩} મુનિ મયૂરરૂપે, સાંભળે ધરિ ધ્યાન;

નિત્યલીલાગાન શ્રવણે, કરે તે મધુપાન. ૨૧

કુંજસદન સોહામણા, શોભાતણો નહીં પાર;

વિવિધ રાસમંડલરચના રચિ, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૨૨

૧ કનકાભિષેક. ૨ ૧૦૦ મણુ સોનું. ૩ કૃષ્ણદેવ રાજા. ૪ શ્રી-
વલ્લભાચાર્યજી. ૫ વિદ્યાનગરથી. ૬ ભમરા. ૭ કુલના નામ છે. ૮ ભમરા.
૯ તમાલનું ઝાડ. ૧૦ ઝાડનો સમૂહ. ૧૧ શ્રીગોપિકાઓ. ૧૨ રસરૂપ ચાલ
જેથી પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય, ૧૩ વિષ્ણુ મૃદંગ વીગરેના શબ્દ (અવાજ).
૧૪ મુનિજન. ૧૫ મોરના સ્વરૂપે. ૧૬ કાનઢારા ૧૭ મીટરસનું પાન. ૧૮ નિકુંજ.

રંગે તે રમતા દીઠડા, બલદેવ શ્રીગોવિંદ;
 એ પુત્રભાવે પ્રકટશે, મન ઉપન્યો આનંદ. ૨૩
 બલદેવ શ્રીગોપીનાથ કહિયે, શ્રીવિકુલ નંદાનંદ;
 એ વેદ^૩પથ વિસ્તારશે, જન^૪ આપશે આનંદ. ૨૪
 ત્યાંથી કેશિંધાટ^૫ પધારિયા, કહિ કથા^૬ તત્ત્વ સર્માધિ;
 રસપુંજ^૭ પુરૂષોત્તમપ્રમાણ્યા, સરસ્વતીતજિઆધિ. ૨૫
 ગિરિરાજને^૮ આશ્વાસ દીધો, ધરી કોમલચરણ;
 હર્ષે તે સામા આવિયા, શ્રીગોવર્દ્ધન ઉદ્ધરણ. ૨૬
 હળીમળીને ચાલિયા, ચરણાટ^{૧૩} જ્યાં નિજધામ;^{૧૪}
 નવરંગનાગર પ્રકટિયા, મન પૂરવા બહુ કામ. ૨૭
 તત્ત્વસંખ્યાયે^{૧૭} કહ્યાં, પદ સાર માંહે સાર;
 હવે કાંઈએક સ્તુતિ કરું, શ્રીવલ્લભરાજકુમાર. ૨૮

इति श्रीगोपालदासजीकृत द्वितीयाख्यान संपूर्ण.

૧ શ્રીબલદેવજી (શ્રીગોપીનાથ). ૨ શ્રીકૃષ્ણ (શ્રીવિકુલનાથજી).
 ૩ વેદ પ્રતિપાદિત પુષ્ટિમાર્ગ. ૪ દૈવી જીવ. ૫ શ્રીવૃંદાવનમાં છે તે. ૬
 શ્રીમદ્ ભાગવતની. ૭ વેદશાસ્ત્ર પુરાણાદિકનો તત્ત્વ. ૮ વ્યાસજીની સમાધિ
 ભાષા (શ્રીમદ્ભાગવતની કથા). ૯ વેદ તથા શ્રુતિઓના પ્રમાણોથી. ૧૦
 વાળદેવતા. ૧૧ મનની વ્યથા. ૧૨ ધીરજ. ૧૩ કાશીથી સાત કોસ ઉપર
 ચરણાદ્રી. ૧૪ પોતાનું ઘર. ૧૫ ચતુર એવા શ્રીગુસાંધજી. ૧૬ મનોરથ.
 ૧૭ અઠાવીસ તત્ત્વ (૨૮ પદ અગર સંખ્યા).

આખ્યાન ત્રીજું.

(રાગ ધન્યાશ્રી તાલચર્યરી).

દિવસ ઉગતે ગવાય છે.

આ^૧ પોસ મધ્યાને નોમે શ્રીનાથજી,

અંકાજી^૩ ઉર ઉપન્યો આનંદ;

આ ચંદ શ્રીવૃંદાવનતણો પ્રકટિયો. ૧

સૌભાગ્ય સુંદરી મલી ધવલ ગાયે, સુહાયે રૂડા કંઠસું નાદ;

આલ્હાદ ઉપન્યો તે અંગોઅંગ ધણો. ૨

સૂતિકાસદન સુહામણું, શોભા રૂડી લેહેરડે જાયે;

આ વાજાંત્ર વાજે તેસમેતણાં. ૩

સર્વસ્વદાન તેણે સમે, કરે રે શ્રીવલ્લભજી ઉદાર;

સુકુમાર સુત ઉદયો શ્રવણે સુણી. ૪

પાતાલે શેષનાગ રીઝિયા, ઉપર ઇંદ્રાદિક દેવ;

તત્ક્ષણ સુણિ નિસાન વજડાવિયાં. ૫

સિદ્ધ માંધર્વ ગુણી અપસરા, ઉલ્લટયા તે નૃત્ય ને નાદ; ૧૫ ૧૬ ૧૭

૧ જેમના પ્રત્યક્ષ દર્શન થાય છે તે. ૨ શ્રીરૂક્મિણીજી પદ્માવતીજી તેમના નાથ, પતિ શ્રીવિકૃલનાથજી. ૩ માતાજી શ્રીમહાલક્ષ્મીજીના હૃદય વિષે. ૪ ઘોળ, બધાધ. ૫ આનંદ. ૬ રોમાંચ, રૂંવાડે રૂંવાડે. ૭ સુવાવડનું ધર. ૮-૯ જન્મ સમયે અઠૌકિક વાજાં વાગવા લાગ્યા. ૧૦ પોતાની પાસે જે હતું તે બધાનું દાન કરણુ કે પોતાનું નામ શ્રીવલ્લભ એટલે શ્રીલક્ષ્મીજીને પ્રિય છે અને વળી તેમના પતિ છે એટલે ગમે તેટલું દાન કરવામાં કોઈ પ્રકારની ન્યુનતા આવેજ નહિ ૧૧ અત્યંત કોમળ ૧૨ પુત્ર. ૧૩ પ્રકટયા. ૧૪ કાંને સાંજળીને. * ટાળેટાળાં. ૧૫ હાથ પામ્યાં અને ઉતાવળાં આવ્યાં. ૧૬ નાચ. ૧૭ વાજાં.

આલંહાદ ભર્યા શ્રીવલ્લભજીયે, માંનિયા. ૬

બ્રહ્મા મહાદેવ મુનિ હરખિયા, વરખિયા કુસુમસમૂહ;
આ મોહ ટાળ્યો જગત્ના જીવનો. ૭

નિગમસામ શાખા સહસ્રસું, કરે રે ભલા નિર્ધોષ;
આ ધોષપતિ ભગવદી ભેટતાં. ૮

વેદવિહિતકૃત્ય સર્વે ક્રીધાં, દીધાં બહુપેરે ગૌદાન;
આ માનસું સ્વજન સંતોષિયાં. ૯

કનકકયોળાં કુમકુમ ભર્યાં, અક્ષત દૂર્વા ભર્યારે સુથાળ;
આ માલ પારિજાતની મહમહે. ૧૦

તોરણ પરણ સહકારના, ધરણીયે ચંદનતણાં નીર;
વીર શ્રીગોપીનાથ શ્રીવિકૃલ પ્રકટિયા. ૧૧

દાધ દુધ ઘૃત મધુ માંડવે, સેરિયે વહે રે સુગંધ;
સુગંધે મોહ્યા અલિકૃલ આવિયા. ૧૨

સુત માગંધ સાધુ સર્વે મળ્યા, મળિયા તે માંહોમાંહ;
ઉત્સાહ ભર્યા કો કોને જણે નહીં. ૧૩

૧ આનંદ. ૨ સત્કાર કર્યો. ૩ વૃષ્ટિ કરી. ૪ પુષ્પ, ફુલ. ૫ સામવેદ. ૬ હજાર. ૭ સુંદર. ૮ ગાન, દાન. ૯ વ્રજપતિ શ્રીવિકૃલનાથજી “ ધોષ-પતિ ભાગ્યવંત (ભગવંત) ભેટતાં ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૦ વેદને અનુ-સરીને સધળી ક્રીયા. ૧૧ સોનાના કંટોરા. ૧૨ કંકુ. ૧૩ પીળાચોખ્ખા. ૧૪ માળા-ઓ. ૧૫ હારસિંગારના ફુલ. ૧૬ સુગંધથી બહેકી રહેલી. ૧૭ પાંદડાં. ૧૮ આંખાના. ૧૯ પૃથ્વી ઉપર. ૨૦ ચંદનના પાણીનો છંટકાવ. ૨૧ ભાષ. ૨૨ દહીં. ૨૩ ધી. ૨૪ મધ તથા સાકર. ૨૫ ભગવદીશ્વરી ભમરાઓ. ૨૬ બંદીજન-ભાટચારણ.

શુકદેવ સખલ આનંદિયા, વંદિયા શ્રીવલ્લભજના ચરણ;

ગિરિધરણ શ્રીભાગવત મ્હારું નિરખશે. ૧૪

સકળ કલા કલિકાલમાં, કલ્પદ્રુમ પ્રકટિયો આજ;

આ કાજ મનવાંછિત પૂરવા. ૧૫

તૈલંગતિલક ત્રિભુવનધણી, મણિ મરકત ધનવાન;

સમાનરૂપે નિરખતાં કોયે નહી. ૧૬

ગણુક ગર્ગાદિક આવિયા, ભાવિયા દિયે રે આશિષ;

જગદીશ શ્રીવલ્લભધેર પ્રકટિયા. ૧૭

ધવલ ધન્યાશ્રી ગાન જે કરે, ઉચ્ચરે શ્રીવિકૃલજી અવતાર;

સારસ્વતલીલા તે જન લહે. ૧૮

દાસનો દાસ જય વારણે બારણે રહ્યો રે ઉત્સવ જીવે;

કોઈએક ભગવદિ તે સમે. ૧૯

इति श्रीगोपालदासजीकृत तृतीयाख्यान संपूर्ण.

आख्यान चोथुं.

(રાગ ભુપાલિ તાલ આડોચોતાલો.)

પહોર દિવસ ચઢે ગવાય છે.

૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭
તે પદ વંદુ શ્રીવલ્લભનંદજી, ત્રિભુવનમંગલ પરમાનંદજી;

૧ ભક્તિનું જેને બળ છે એવા શ્રીશુકદેવજી. ૨ શ્રીવિકૃલનાથજી
૩ કલ્પવૃક્ષ સમાન શ્રીવિકૃલનાથજી. ૪ મનોરથ. ૫ તૈલંગકુળમાં શ્રેષ્ઠ.
૬ મેઘના જેવા રંગવાળા, સ્થામવર્ણ. ૭ જોષી. ૮ ગર્ગાચાર્ય વિગેરે.
૯ ધોળ, આખ્યાન. ૧૦ ગાય. ૧૧ અનુભવ કરે. ૧૨ બલિહારી જાઉં.
૧૩ “ કો કોન ભાગ્યવંત તે સમે ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૪-૧૫ જેના
ચરણકમલની રજને શોધે છે. ૧૬ વંદન કરું છું. ૧૭ શ્રીવિકૃલનાથજી.

સકલજીવનો ટાળ્યો દ્વંદ્વજી, જગમાં વ્યાપ્યો મુખમંકરંદજી.
ઢાળી.

સુખદ વંદુ શ્રીવલ્લભસુતના, પદાં^૫મુજ સુકુમાર;
નિગમરહસ્ય વિચાર કીધો, સકલજન નિસ્તાર. ૧
બ્રહ્મકુળ હરિ અવતર્યા, તે^{૧૦} ટાળવા ભૂમિભાર;
શ્રીનાથવિકૃલ્લ નામ નિરુપમ, વૃંદાવન શૃંગાર. ૨
એક રસના કેમ કહું ગુણ, પ્રકટ વિવિધ વિહાર;
નિત્ય લીલા નિત્ય નૂતન, શ્રુતિ ન પામે પાર. ૩
સકલ શાસ્ત્ર પ્રમાણ બોલે, પદ્મસારમાંહે સાર;
તત્ત્વમાંહે તત્ત્વ ત્રિભુવન, ભક્તનો આધાર. ૪
સર્વે અંગોઅંગ રસ ભર્યા રસ ભર્યાં લોચન ચારુ;
ચલણવલણે બોધવ્યા, હૃદય ભાવ અનેક પ્રકાર. ૫
મુખસુગંધે મોહ્યા અલિ સકલ, તે આવી કરે રે ગુંબર;
સરસવચન ઉચ્ચારમાત્રે, સંશયનો પરિહાર. ૬
નામવ્યાજે પ્રકટ કીધો, મુક્તિશત્રુકાર;
ભુજદંડ સ્પર્શે ભય હર્યા, એવા નાથ અમિત ઉદાર. ૭

૧ સુખ દુઃખ; દૈતમતનું ખંડન કરી શુદ્ધદૈતનું સ્થાપન. ૨ જગત-
માં. ૩ ભાષાદિક ગ્રંથ. ૪ અલૌકિક સુખ. ૫ ચરણકમલ. ૬ અતિ કોમળ.
૭ વેદનું રહસ્ય એટલે ભક્તિ. ૮ પોતાના જનનો ઉદ્ધાર. ૯ બ્રાહ્મણ કુળ.
૧૦ શ્રીવિકૃલ્લનાથજી. ૧૧ પૃથ્વ ઉપરનો પાખંડરૂપી ભાર. ૧૨ વૃંદાવનના
આભૂષણ રૂપ. ૧૩ જીભ. ૧૪ અનેક પ્રકારની. ૧૫ રાસકીડાદિક. ૧૬ વેદ.
૧૭ નેત્ર. ૧૮ સુંદર. ૧૯ નેત્રોના હાલવા ચાલવાથી. ૨૦ દર્શાવ્યા. ૨૧
અમૃત રસના પાનથી. ૨૨ ભમરારૂપી ભક્ત. ૨૩ ભક્તિરસ સહિત. ૨૪
શ્રુતિ અને વેદના પ્રમાણથી. ૨૫ દુર કરેછે. ૨૬ પ્રભુનું નામ લેવાથી, મીષથી.
૨૭ અજ્ઞાનાદિક મટાડવાનો ઉપાય. ૨૮ શ્રીહસ્ત, ૨૯ પરમ, અપાર.

સ્વસ્વરૂપ અર્થે પ્રોજિયા, કૃતહૃતા જે સંસાર;
 રાજકાજે જોડિયા જન, ઉચ્ચાવચ નરનાર. ૮
 આંગે તે અંશે પ્રકટિયા તે, ગ્રંથ કહ્યા બહુવાર;
 શ્રીયશોદા ઉત્સંગ લાલિત, પૂરણ અતિસુકુમાર. ૯
 અનેક ધર્મ કહ્યા પ્રભુજીયે, નિગમને અનુસાર;
 ગિરિરાજધરનો તાપ ટાળ્યો, શ્રીલક્ષ્મણસુત નિરંધાર. ૧૦
 પોતે તે પ્રાકટય પોતાતણો, રસતણો કર્યોરે ઉચ્ચાર;
 પોતે તે અંગોઅંગ સુંખદ શોભા, સદન અંગીકાર. ૧૧
 સ્કંધસંખ્યાએ કહ્યાં પદ, શ્રીભાગવત રસરાજ;
 ભક્તજનપદરજપ્રતાપે, સકલ સરીયાં કાજ. ૧૨
 इति श्रीगोपालदासजीकृत चतुर्थाख्यान संपूर्ण.

આખ્યાન પાંચમું.

(રાગ સામેરિ, તાલ પ્રથમની તુકો આઠા ચોતાલામાં અને
 પાછળની તુકો દીપચંદીમાં).

સંધ્યા પછી ગવાય છે.

શ્રીવિઠ્ઠલ સુખકારી. નાંમે નિષ્પાપ થાય નર નારી;

૧ પોતાનું સ્વરૂપ; સ્વરૂપ સેવા. ૨ પ્રેરણા કરી, બોધ કર્યો. ૩ અહંતા-
 મમતાવાળા જીવો. ૪ પોતાના કાર્યો કરવામાં. ૫ ઉચ્ચ નીચ. ૬ પ્રથમ.
 ૭ અંશાવતાર. ૮ વેદશાસ્ત્ર પુરાણાદિક. ૯ શ્રીયશોદાજીના બોળામાં ખેલવા
 વાળા. ૧૦ શ્રીપૂર્ણપુરષોત્તમ. ૧૧ શ્રીપુરુષોત્ત. ૧૨ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી. ૧૩ નિશ્ચય.
 ૧૪ એજ પ્રભુએ (શ્રીવલ્લભાચાર્યજી) પોતાના પુત્ર રૂપે. ૧૫ બ્રહ્માનંદ અને
 ભજનાનંદ. ૧૬ ગૃહસ્થાશ્રમ. ૧૭ શ્રીભાગવતના સ્કંધ બાર અને એકેક પદમાં
 એકેક સ્કંધનો સાર. ૧૮ તુક, ચરણ. ૧૯ ભાયલા કોઠારી વિગેરેના ચરણની
 રેણુના પ્રતાપથી. ૨૦ નામ સ્મરણથી. ૨૧ પાપ રહિત.

દુર્ગતિ સકલ નિવારી, પ્રકટયા શ્રીવ્રજપતિ રાસવિહારી. ૧
 માયિક^૨મત જેણે ખંડયો, ભક્તિમાર્ગ જેને બહુપેરે મંડયો;
 ઉત્પથ^૪જન સર્વે દંડયો, મૂર્ખ^૫ હેતુ કુશબ્દ વિતંડયો. ૨
 વદન સુધાકર જેતિ, વચન રસિકરસ રાસ ઉદ્યોતિ;
 નવજલધનવપુ પોતે, સરસ સુધારસ કીધા પ્રભુ હોતે. ૩
 ભક્તિપક્ષ દ્રઢ કીધો, વચનસુધારસ જન શ્રુતિ પીધો;
 અર્થ સકલ જેનો સીધો, તે લીલામાંહે તાણીને લીધો. ૪

વળણુ.

જે લીલામાંહે અંગીકારકરિયોરે, તેનો સકલતાપ નિસ્તરિયો;
 જેને શ્રીવિહારનાથ વિચારેરે, તેને પ્રકટ પદાર્થ^૫ ચારે. ૫
 ઉપરાંત ભજનફલ આપે, વ્રજમંડલ સ્થિર કરી સ્થાપે;
 તેને દેવ મુનિ સર્વે ગાયે, તે સર્વ ઉપરાંત સુહાયે. ૬
 ત્હેને કાલ કર્મ^{૧૦} નવખાંધે, જમ તેસિર ધનુષ ન સાંધે;

૧ શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્ર. ૨ માયાવાદિનો મત (પ્રભુ તથા જગત્ જુદું છે, જગત્ અસત્ય છે અને માયાવડેજ આતું દેખાય છે). ૩ સ્થાપન કર્યો. ૪ વેદ વિરુદ્ધ રસ્તે ચાલનારાઓ. ૫ શિક્ષા આપી. * વિતંડાવાદીઓ; મૂર્ખપણું ઉપજવનાર ખરાબ શબ્દ. ૬ શ્રીમુખ. ૭ વચનામૃત રસ, ચંદ્ર. ૮ પ્રકાશથી. ૯ શ્રીમુખના વચનામૃત. ૧૦ નિકળે છે. ૧૧ પોતાનું શ્રીઅંગ નવીન મેઘના જેવું સ્થાપ. ૧૨ શ્રીમુખના વચનરૂપી અમૃત. ૧૩ કાન. ૧૪ અંગીકાર કર્યો. x ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ. ૧૫ સેવા. ૧૬ રાખે. ૧૭ શોભે છે. ૧૮ તાવ વિગરે, બાળપણ કે ઘડપણ. ૧૯ પ્રારબ્ધના પાપપુણ્ય. ૨૦ બાધા કરે નહીં. * યમરાજનું જોર તેનાપર ચાલી શકતું નથી.

એવો મારગશ્રીવલ્લભવરનો, જ્યાંહાં નહી પ્રવેશ વિધિ હરનો^૭
 જ્યાંહાં નિત્ય રાસ બહુપેરે, મધ્યનાયક નૃત્યત ઘેરે:^૩
 જ્યાંહાં રતનજડિત તટ સરિત્ત્વ નવપદ્મવ ભૂમિ હરિતા.^૪ ૮
 જ્યાંહાં ધાતુ રતન ગિરિરાજે, વાજ્રંત્ર વિવિધપેરે વાજે;^૫
 જ્યાંહાં યુવતિયૂથ બહુ માંહે, શ્રીજી શ્યામલવર્ણ સુહાયે.^૬ ૯
 એણીપેરે શ્રીગુસાંધજીને જાણો, જાણી અહર્નિશ ગાઈ વખાણો;
 જે જીવજાત હોય કોઈ, તેને તત્ક્ષણ સર્વે સુખ હોઈ. ૧૦
 સેવકજન દાસ તમારો, તેનો રૂપવિયોગ નિવારો.^{૧૨} ૧૧

इति श्रीगोपालदासजीकृत पंचमाख्यान संपूर्ण.

आख्यान छट्ठं.

(રાગ પરજ ત્રિતાલ અથવા દીપચંદી.)

રાતના બે વાગતે ગવાય છે.

સગુણ સ્નેહી શામળા વહાણા, અહર્નિશ દર્શન આપોજી;^{૧૫}
 પરમસુખ દેવાને કાજે, પ્રજમંડલ સ્થિર કરી સ્થાપોજી.^{૧૬} ૧
 શ્રીવલ્લભકુંવર કોડામણા, તમારું નામ નિરંતર લીજોજી;^{૧૭}

૧ બ્રહ્મા. ૨ શિવ. ૩ વ્યાપી વૈકુંઠ. ૪ બે ગોપીની વચ્ચે એક શ્રીકાકુરજી
 ૫ નૃત્ય કરે છે. ૬ ઘેરીને. ૭ શ્રીયમુનાજી. ૮ લીલી હરીયાળી. ૯ લીલા
 રંગની. ૧૦ ગોપીજનનો સમૂહ. ૧૧ શ્રીકાકુરજી તેજ શ્રીવિકૃલનાથજી.
 ૧૨ ગોપાલદાસ. ૧૩ મૂળ સ્વરૂપનો વિરહ. ૧૪ મીઠાવો. ૧૫ ઐશ્વર્યઆદિ
 ૧૬ ગુણ, અલૌકિક ગુણ. ૧૬ શ્યામવર્ણવાળા. ૧૭ પ્યારા. ૧૮ રાતદિવસ.
 ૧૯ અલૌકિક સુખ. ૨૦ શ્રીવિકૃલનાથજી. ૨૧ ઇચ્છા પૂર્ણ કરનાર.

- ૩૫ સુધારસ માધુરિ તે, લોચન ભરિ ભરિ પીજેજી. ૨
- તેપદ ક્યારે દેખિશું, જે ગોધનપુંડે ધાયેજી;
- ૩૫ વ્રજસુંદરી મુખસુખ પામીને, વારંવાર અર્ધાયેજી. ૩
- દિવસ સર્વે રચામા મળી, રસરૂપ તણો જશ ગાયેજી;
- ગોપમંડલીમધ્ય દેખીને, વારંવાર સુખ થાયેજી. ૪
- વાંસર નિર્વાહ એમ કરે, સખી સાંચકાલે પેખેજી;
- ૧૩ અલક મુખ ૧૪ ખુરરજ લાગી તે, કમલભ્રમર વિશેષેજી. ૫
- ગોપખાલકમંડલી મધ્યે, રંગઅનેક ઉપજવેજી;
- ૧૭ મત્તગજગતિ મલપતા વાલો, શ્રીગોકુલમાંહે આવેજી. ૬
- લોચનભંગ પીયે ઘણું તે, પ્રકટ મુખમકરંદજી;
- ૧૮ કમલપત્રસી આંખડી તે, જોધજોધ ટાલ્યા દ્વંદ્વજી. ૭
- જોતાં તૃપ્તિ ન ઉપજે પ્રભુ, અધરસુધારસ પાયેજી;
- ૨૩ ભુજલતા લીડી ભામિનીનો, દિવસતાપ ખુઝાવેજી. ૮

૧ સ્વરૂપની સુંદરતાના દર્શનરૂપી અમૃતમાં રહેલી મધુરતાનું અમોને પાન થાય. ૨ નેત્ર. ૩ જે આપના ચરણ ગાયોની પછવાડે દોડે છે તેના દર્શન. ૪ ગાયોની પછવાડે. ૫ “વનદેવી સુખ પામીને” એવો પણ પાઠ છે. ૬ તૃપ્ત થાય છે. ૭ ગોપીજન. ૮ પ્રભુ. ૯ સખાની મંડળી; ગોપખાળક. ૧૦ દિવસે. ૧૧ સાંજે. ૧૨ દર્શન કરે છે. ૧૩ વાંકા કેસ. ૧૪ ગાયની ખરીથી ઉડેલી રજ. ૧૫ શ્યામ કુટિલ કેસ હોવાથી જાણે કમળ (મુખ. ઉપર ભમરાઓ ફરતા હોય. ૧૬ અનંક પ્રકારના હાસ્યવિનોદ વડે આજુદ. ૧૭ મદોન્મત્ત હાથીની પેઠે ડોલતા મંદ ચાલથી. ૧૮ આખો રૂપી ભમરાઓ. ૧૯ શ્રી મુખ કમળમાંથી જે મકરંદ (સુગંધ) પ્રકટ થાય છે તેનું પાન. ૨૧ સાંસારીક સુખ દુઃખ. ૨૨ અધરામૃતનું પાન. ૨૩ ગાઢ આલિંગન. ૨૪ શ્રીગોપીજન. ૨૫ શાંત કરે છે.

પૂરણ સુખ દદ્ય ગોખમાં પ્રભુ, આધેરા પાઉંધારેણ;
 જસોમતી લે ભાંમણા સુતને, નીરાંજન ઊતારેણ. ૯
 વસ્ત્રાંચલ મુખરજ પોંછીને, હરિરૂપ સકલ નિહાળેણ;
 ઊભી થાયે રોમાંવલી કર, કોમલ અંગ સંભાળેણ. ૧૦
 પેરે પેરે કરી વારણા સુતને, સદનમાં પધરાવેણ;
 સુંદરી ગૃહકારજમિપે વળી, નિરખવાને આવેણ. ૧૧
 ઉણોદક સોંધે; ભેળી હરિને, અંગ અંધોળ કરાવેણ;
 અંગવસ્ત્ર કરી સ્વચ્છવપૂને, પાછે તેલ ચઢાવેણ. ૧૨
 વિવિધવસન સુગંધ નીવી, ડૂલ અંબોડે ફાવેણ;
 ઠણુઠણુતો વહાલો લાડકડો તે, ભોજનશાળાયે આવેણ. ૧૩
 શ્રીરાધા અધરસુધા વિના પિઉને, ખીન્નું કાંઈ નવ ભાવેણ;
 પ્રાતઃપધારે ને નિશાચે આવે, પ્રીત નવો ઉપજાવેણ. ૧૪
 માતાનું મન રંજવા પ્રભુ, આરોગ્યા બહુ સ્વાદેણ;

૧ ગોશાળામાં. ૨ નંદાલય તરફ. ૩ બલૈયાં. ૪ દષ્ટિ દોષ દૂર કરવા
 રાઘ તથા મીઠું માથેથી ઉતારે છે, “ રાઘલૂણુ ઉતારેણ ” એવો પણ
 પાઠ છે. ૫ સાડી અથવા વસ્ત્રનાં છેડો. ૬ શ્રીમુખ ઉપર ચોટલી
 રજ. ૭ લુછીને. ૮ રોમાંચ; ફવાડાં. ૯ શ્રીહસ્ત. ૧૦ વારંવાર.
 ૧૧ બલૈયાં. ૧૨ ધરમાં. ૧૩ પ્રજા ભક્ત. ૧૪ ધર કામકાજને બહાને. ૧૫
 ફરીથી, પાછાં. ૧૬ ઉનું જળ. ૧૭ સુગંધીઓ. ૧૮ સ્નાન કરાવે છે.
 ૧૯ શ્રીઅંગને સ્વચ્છ કરીને. ૨૦ ટુલેલ સમર્પે છે. ૨૧ ઋતુ અનુસાર
 અનેક પ્રકારના અત્તરો, વસ્ત્રો તથા આભૂષણો પહેરાવે છે; “ અનેક
 સુગંધ વસન ને ભૂષણ ” એવો પણ પાઠ છે. ૨૨ ચોટીમાં ડુલ
 ગૂંથે છે. ૨૩ નૂપુરના ઠણુઠણુ અવાજથી, મંદમંદ લટકતી ચાલ.
 ૨૪ અત્યંત પ્રિય. ૨૫ ભોગ મંદિરમાં. ૨૬ અધરામૃત. ૨૭ સવારે વનમાં પધારે.
 ૨૮ સાંજે ઘેર આવે. ૨૯ ખુશી કરવા.

સુગંધખાંડી કરે ધરીને, ઉઠ્યા નૂપુરને નાદેજી. ૧૫

સકલવ્રજમાં પોઢિયા વહાલો, વિવિધરસસુખદાનજી;

એ લીલા મારે મન વસો તે, ભક્ત માગે માનજી. ૧૬

શ્રીવિઠ્ઠલ દ્વિજરૂપ તમારું, લીલા એણીપેરે ઝાંઝીજી;

ઓળવે કેમ ચાલશે જે, પ્રીત અમસું ખાંઝીજી. ૧૭

इति श्रीगोपालदासजीकृत षष्ठाख्यान संपूर्ण.

આખ્યાન સાતમું.

(રાગ ખિલાવલ તાલ ચર્યરી).

સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં ગવાય છે.

આપ સેવા કરી શીખવે શ્રીહરિ,

ભક્તિ^{૧૩}પક્ષ વૈભવ^{૧૪} સુદૃઢ^{૧૫} પ્રીધો;

આપની લીલા તે વદન પોતે કહી,

ઉચ્ચાર આનંદ અધિક દીધો. ૧

વેદદધિમધ્ય નવનીત^{૧૮} જે ભજનરસ,^{૨૦}

મથિત માધુરી^{૨૧} જીવે શ્રવણે^{૨૨} પ્રીધો;^{૨૩}

૧ શ્રીહસ્તમાં લેધને. ૨ આખા વ્રજમંડળમાં. ૩ અનેક પ્રકારના રસનું સુખથી દાન દેવાવાળા. ૪ નંદાલયકી બાળ લીલા. ૫ ગોપાલદાસજી. ૬ સન્માન. ૭ પાંદુરંગ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી (પૂર્ણપુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્ર); શ્રીગુસાંધજી. ૮ ચંદ્ર; આલ્મજી રૂપ. ૯ અનંત. ૧૦ ઉડાવી નાંખશે અગર ઓળવશે તો હમારી શી દશા થશે ? ૧૧ પ્રીતની લગ્ની બહુ લાગી છે. ૧૨ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીએ. ૧૩ ભક્તિમાર્ગ. ૧૪ વિસ્તાર પૂર્વક. ૧૫ અત્યંત દૃઢ. ૧૬ શ્રીમુખે. ૧૭ શ્રીસુખોદિનીજી આદિ ગ્રંથો વાંચી સંભળાવી પોતાના ભક્તને આનંદ આપતા. ૧૮ વેદરૂપી દહિમાં. ૧૯ માંખણ. ૨૦ ભક્તિરસ. ૨૧ મથન કરવાથી. ૨૨ મિષ્ટતા. ૨૩ દૈવી જીવોએ. ૨૪ કાનદારા કથા વાર્તા સાંભળીને ભક્તિરસનું પાન કર્યું.

તકમય^૧ કર્મપથ સ્નેહરસહીન જે,
 શ્વેત^૩ જાણી વિમુખ^૪ તાણી લીધો. ૨
 એ^૬ ચરણ શરણ વિના લોક દશચારમાં,
 કહોની કેનો કાંઈ અર્થ સીધો;
 શૂં^{*} કહું ચતુર થઈ થઈ અને વિસ્તરે,
 ભજે નહી તે પશુ વિષય ગીધો. ૩
 બોલ વલ્લભસુવન વિમલ વાણી,
 જેની ગતિ બ્રહ્માદિ દેવે ન જાણી. ૪
 નંદનંદનરૂપે રાસલીલા કરી,
 પોતે ન ઉચ્ચરી છાની રાખી;
 દિવસ એકાદની ઉત્તરાકુંવરપ્રતિ,
 વ્યાસનંદન^{૧૩} વિમલવદન^{૧૪} ભાખી. ૫
 બ્રહ્માદિ મહામુનિ અતિજ્ઞાન પારંગતા,
 તે મધુસિંધુની કહિયે માંખી;
 ન કોય હુવો ન હોય એ રૂપસમ,^{૧૭}

૧ છાશરૂપી કર્મમાર્ગ. ૨ પ્રભુ પ્રત્યે સ્નેહ વગરના. ૩ મદ્દેત રંગ જાણી. ૪ વિમુખ જીવોએ. ૫ ગ્રહણ કર્યો. ૬ પ્રભુના. ૭ ચૌદલોકમાં. * (ધીક્કાર બતાવીને) હવે હું વધારે શું કહું ! ચતુર પુરુષ થઈને પ્રભુની સેવા અને તેનું સ્મરણ વિસ્તારપૂર્વક કરતા નથી અને ગીધ પક્ષીની માફક માત્ર વિષય વાસનામાં રચાપચ્યા રહે છે, “ પશુ વિષય કીધો ” એવો પણ પાક છે. ૮ શ્રીવિકૃલનાથજી. ૯ પવિત્ર વાણી. ૧૦ શ્રીકૃષ્ણાવતાર ધારણ કરીને. ૧૧ રાસકીડા. ૧૨ પરિક્ષિત રાજા પ્રત્યે. ૧૩ વેદવ્યાસજીના પુત્ર શ્રીશુકદેવજી. ૧૪ પવિત્ર મુખથી. ૧૫ કહી. ૧૬ ભક્તિરસના મધુર સમુદ્રની. ૧૭ શ્રીવિકૃલનાથજી સમાન.

તેહના સકલ નિજ નિર્ગમ સાખી. ૬

૩ ૪ ૫
એ પ્રભુ રસપુંજ ભૂવચક ભાગ્યહીન,

જીવ જીણે કષ્ટિકા ન ચાખી;

તેને દેવ ઉપર રહ્યા ધિક્કાર બોલે,

મંદમતિ કહી અને નિંદા દાખી. ૭

વિબુધ વાંછે વાસ વસુમતી ઉપરે,

શ્રીવલ્લભકુંવરની કહેલ કરવા;

૧૧ ૧૨ ૧૩
ઘોષથી વેગે પાઉંધારિયા ગિરિભણી,

૧૪ ૧૫
શ્રીગિરિરાજધરણુનો તાપ હરવા. ૮

૧૬ ૧૭
ફૂલ ફેંટે ભર્યા વસન વાઘાતણા,

૧૮
વિવિધ ભૂષણુ તે અંગ ધરવા;

૧૯ ૨૦
તુરંગ ચાલે વાયુવેગે ઉતાવળો,

૨૧ ૨૨
જાણે નૌકા ચાલીસિંધુ તરવા. ૯

૨૩ ૨૪
દિવસએકાર્વનો વિરહ તે યુગસમો,

૧ પોતાના બધા દૈવી જીવો. ૨ વેદ સાક્ષિ. ૩ શ્રીગુસાંધજી. ૪ રસનો સમૂહ, અખંડ આનંદાત્મક તથા રસમય સ્વરૂપવાળા. ૫ ભૂમિપર. ૬ લેશ-માત્ર સ્વરૂપાનંદનો અનુભવ ન કર્યો તે. ૭ સ્વર્ગમાંથી દેવતાઓ. ૮ દેવતાઓ, સ્વર્ગમાં જોનો વાસ છે તે. ૯ ભૂતલપર. ૧૦ સેવા, પરચારગી. ૧૧ શ્રીગોકુલથી. ૧૨ ઉતાવળા. ૧૩ શ્રીગિરિરાજ. ૧૪ શ્રીગોવર્દ્ધનનાથજી. ૧૫ આરતિ. ૧૬ ઝાળીમાં. ૧૭ વાઘાને માટે વસ્ત્રો. ૧૮ અનેક પ્રકારના આભૂષણો. ૧૯ ઘોડો. ૨૦ પવન વેગે. ૨૧ હોડી. ૨૨ સમુદ્ર. ૨૩ અર્ધા દિવસનો. ૨૪ યુગસમાન.

નિરાંજન^૧ભીષે રૂપ દૃઢય ધરવા;
જીવને એ કૃત્ય^૨ નિત્યપ્રતિ ક્ષણુક્ષણુ,
શ્રીવિકૃલનાથ એવા ઉચ્ચરવા. ૧૦

રૂપ બેઉ એક તે ભિન્ન થઈ વિસ્તરે,
વિવિધ લીલા કરે ભજનસાર;
વિવિધ વચનાવલી નયનસેને મિત્તિ,
સંજ્ઞા^{૧૦} સૂચવે નિશવિહાર. ૧૧

વિવિધમુક્તાવલી પાંટસૂત્રેકરી,
ગલસરી શોભતા કરે શંગાર;
વિવિધ કુસુમાવલી પ્રથિત હાથે કરી,
એક^{૧૭}એકને કંઠે આરોપે હાર. ૧૨

વિવિધ^{૧૯} મેવા ભોગ મધુર મિષ્ટાન્ન રસ,
ધસમસ્યા^{૨૨} અર્પે તે બહુ પ્રકાર;

૧ આરતિના ભીષથી. ૨ દૈવી જીવનું. ૩ કાર્ય. ૪ સ્મરણ કરવું. ૫ અન્ને સ્વરૂપ એકજ છે. ૬ જીવદા સ્વરૂપ ધારણ કરીને વિવિધ લીલાઓનો વિસ્તાર કરે છે. ૭ સેવા ઓર નામ સ્મરણનો સાર. ૮ નાના પ્રકારના રસબોધક વચનામૃત. ૯ નેત્રના કટાક્ષવડે. ૧૦ સમસ્યા. ૧૧ રાત્રીની કીડાઓ. ૧૨ અનેક પ્રકારની મોતીની માળાઓ. ૧૩ રેશમની દોરીમાં પરોવેલી માળાઓ. ૧૪ કંઠની માળાઓ. ૧૫ અનેક પ્રકારના ફુલની માળાઓ. ૧૬ શ્રીહસ્તે ગૂંથેલા. ૧૭ પરસ્પર એક બીજાને. ૧૮ ધરાવે છે. ૧૯ અનેક પ્રકારનો લીલો સ્વરૂપ મેવો. ૨૦ બાળભોગની સામગ્રી. ૨૧ કેરી, શેરડી વિગેરેનો રસ. ૨૨ સુગંધીદાર સામગ્રીની બહેક ઉડી રહે છે.

વિવિધ ખોડા સુગંધ કર્પૂર એલચી,
લવંગ પુંગી અને ખેરસાર. ૧૩

૩ વ્યજન શીતલ વાયુ મુકુર કરકમલ ધરિ,
દેખાડતાં મોહે સકલ સંસાર;
૪ એ અહર્નિશ ધ્યાન શ્રીવિકૃલાભિધાન,
૫ સકલ કલિમલ દુરિતકોટિ ક્ષાલે. ૧૪

૧૧ એ પ્રભુ ૧૨ ભૂવિ પ્રગટે વિપ્રવરતનુધરી,
૧૪ દીઠડે ત્રિભુવનતણાં ચિત્તચાલે;
૧૬ હાવભાવાદિક કોટિકોટિકકરે,
૧૭ મદનજ્વરવ્યથા તે વેગે ટાલે. ૧૫

૧૮ જલરંધ્રે સખી જણે ચિત્રે લખી,
૨૧ વાંછિતા નાથની છબિ નિહાળે;

૨૨ કમલ ખંજન મીન મધુપ જ્યાં ત્યાં થકી, ૨૬

૧ સોપારી. ૨ કાયો. ૩ પંખાઓ ઢોળાય છે. ૪ દર્પણ. ૫ શ્રીહસ્તે ધરી. ૬ આખા વિષને મોહ પમાડે છે. ૭ રાત્રિ દિવસ. ૮ શ્રીગુસાંધજીનું. ૯ કળાકાળના કોટી પાપ નાશ થઇ જાય છે. ૧૦ “ક્ષાર” એવા પણ પાડ છે. એનો અર્થ સર્વ પાપને ધોઇને બુદ્ધિને નિર્મળ કરે છે. ૧૧ આવા પ્રભુ ૧૨ ભૂતલ ઉપર. ૧૩ બ્રાહ્મણદેહ ધારણ કરીને (શ્રીવિકૃલનાથજીને સ્વરૂપે) પ્રગટ થયા (સાક્ષાત્ પધાર્યા). ૧૪ દર્શન માત્રથી. ૧૫ ત્રિભુવન ચલાયમાન થઇ જાય છે. ૧૬ કામ ચેષ્ટાઓ અનેક પ્રકારની કરવાથી. ૧૭ કામ જ્વરથી થતી પીડા. ૧૮ તરત શાંત થઇ જાય છે. ૧૯ જાણીનાં છીદ્રોમાંથી. ૨૦ દર્શનથી મુર્છાગત થાય છે, સ્તબ્ધ થાય છે. ૨૧ મનને ભાવતા પતિ-પ્રભુ. ૨૨ ક્યામ અથવા લાલ કમળ. ૨૩ એક જાતનું અતિ ચંચળ પક્ષી ૨૪ મચ્છ. ૨૫ અંમર. ૨૫ જ્યાં ત્યાંથી.

વકલોચન^૧ પ્રાત^૨ પાછાં^૩ વાળે. ૧૬

દાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે,
શ્રીવિકૃલ^૪ આપનું^૫ બિરદ^૬ પાળે. ૧૭

इति श्रीगोपालदासजीकृत सप्तमाख्यान संपूर्ण.

આખ્યાન આઠમું.

(રાગ ધન્યાશ્રી તાલ આઝોચોતાલો.)

પહોર દિવસ ચઢે ગવાય છે.

લલિત મનોહર, શ્રીવલ્લભસુવન સુખાણુ,
નખશિખસુંદર, પ્રંજનજીવનપ્રાણુ. ૧

વદનકાંતિ^{૧૦} જાણે, ઉદયાકોટિક^{૧૧} ભાણુ^{૧૨}
દ્વિજકુલમંડન^{૧૩}, પ્રકટયા પુરૂષ પ્રમાણુ. ૨

નામનિરૂપમ^{૧૪}, ઉચ્ચરે મકલ કલ્યાણુ,
તેના સાખી, ચારે વેદ પુરાણુ. ૩

અસુર હણેવા, બ્રહ્મવાદ કરી વખાણુ,

૧ વાંકી દષ્ટિ. ૨ કટાક્ષ. ૩ પાછાં ફેરવેછે. ૪ શ્રીહાકુરજી. ૫ પ્રતિમા. ૬ સુંદર. ૭ પુત્ર શ્રીગુસાંધજી. ૮ ચતુર શીરોમણી; વેદશાસ્ત્ર પુરાણાદિ સર્વમાં નિપૂણ. ૯ ચરાણ્યારવિંદના નખથી તે શિખા સુધી. “ નિરખો ને સુંદરી પ્રજના જીવણપ્રાણુ ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૦ શ્રીમુખનું તેજ; શ્રી-મુખમાંથી વચનામૃતરૂપી કાંતિ તે માયાવાદરૂપી અધિકારનો નાશ કરે છે. ૧૧ કરોડો. ૧૨ સૂર્ય. ૧૩ બ્રાહ્મણુ તૈલંગ કુળના આભરણુ રૂપ. ૧૪ વેદ જોમને ઉત્તમ પુરૂષ તરીકેજ નિરૂપણુ કરે છે એવા જે શ્રીપુરૂષોત્તમ “પુરાણુ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૫ ઉપમા આપી ન શકાય એવું આપનું નામ. * જેનું નામ સ્મરણુ કરવાથી સર્વનું કલ્યાણુ થાય છે. ૧૬ સાક્ષી. ૧૭ માયાવાદી. ૧૮ નાશ કરવા. ૧૯ શુદ્ધાદૈત “કરપાણુ” એવો પણ પાઠ છે. એના અર્થ ખડગ થાય છે.

ભક્તિ કરે સૌ, વાજં ^૧ તે રે નિશાણુ.	૪
વૈજાણુવજનને, આપે પદ ^૨ નિર્વાણુ,	
મારગમુક્તો, કોય ન માગે દાણુ.	૫
ચરણુઆખડી, વદે રાજં ^૩ રાણુ,	
સરસ થયા જે, હૂતા પ્રેત પાપાણુ.	૬
હતિતપંતિતનું, જીવો તમે પ્રકટ એંધાણુ,	
શેષ ^૪ સહસ્રમુખ, ઉચ્ચરે જેહેના વખાણુ.	૭
ચૌદલોકમાં, વરતે જેહની આણુ,	
ત્રાસતિમિરનું, જાણે સકલ વિહાણુ.	૮
અધર્મ સકલનું, પેરેપેરે કીધું ^૫ વિત્રાણુ,	
ધર્મ સકલનું, પ્રભુજીયે કીધું ^૬ ત્રાણુ.	૯
સન્મુખ કીધા, જે હૂતા બ્રષ્ટ અજાણુ;	
નિર્ભય ^૭ કીધા, શિરપરધરી નિજપાણુ.	૧૦

૧ વાજતે ગાજતે ભક્તિ કરવા માંડી. ૨ મોક્ષ પદનું દાન; નિત્ય લીલા સ્થળ. ૩ ભક્તિમાર્ગ સર્વ પ્રતિબંધથી રહિત; કોઈનો કર લાગતોજ નથી, સ્વંત્ર છે. ૪ પાડુકાજી. ૫ નમન કરે છે. ૬ રાજના રાજ, ચક્રવર્તી, “રાણા રાણુ” એવો પણ પાઠ છે. ૭ ભક્તિરસવાળા થયા. ૮ જૂત. ૯ પથ્થર. ૧૦ આ નામના પ્રેતો. ૧૧ પ્રલક્ષ. ૧૨ ચિન્હ. ૧૩ શેષજી. ૧૪ હજાર મુખે એટલે બે હજાર જીભથી. ૧૫ કહે છે. ૧૬ સ્તુતિ. ૧૭ ફરે છે. ૧૮ દુહાધ. ૧૯ જમરાજ વિગેરેનો ભય તથા (માયાવાદરૂપી) અંધકારનો ૨૦ માનો. ૨૧ નાશ. ૨૨ ધીમે ધીમે, અનેક પ્રકારથી. ૨૩ નાશ કર્યો. ૨૪ રક્ષા કરી. ૨૫ બહિર્મુખ. ૨૬ અજ્ઞાની. ૨૭ અભયદાન કર્યું. ૨૮ માયા ઉપર મુકી. ૨૯ પોતાનો શ્રીહસ્ત.

નિર્ગમ તત્વરસ, યશભર્યા અમૃતસંધાન,

૩૫સુંદરતા, શું કહું નહી કોઇએ સમાન. ૧૧

કૃપા કરી હરિ, રાખી બહુવિધિ કાન,

સેવકજનને, રાખીદયો એહ લાણ. ૧૨

હાળ.

એવા તે ગુણુનિધિ નાથ ગાતાં, બ્રહ્મહત્યાદિક અંધ ટળે,

લીલા તે લહરીસિંધુ ઝીલે, રાસરસિકને જઈ મળે. ૧૩

નિઃસાધનજનહિતકરેવા, શ્રીનાથવિકુલ આવીયા,

વ્રજમાં તે હોંટે મલપતાં તે, વ્રજસખીમન ભાવીયા. ૧૪

કમલનેણે ને અમૃતવેણે, વાક્યમાધુરી રેડતા,

વેદાધ્યયન મીષે ભુજ્યલણે, કરી સોહ સૌને તેડતા. ૧૫

રંગે તે રંગ્યા રસભર્યા, પ્રભુ ધોખમાં લીલા કરે,

અધિક અધિક પ્રતાપપૂરણ, જસ દશોદિશ વિસ્તરે. ૧૬

૧ ભક્તિરસ. ૨ દર્શન કરાવે છે; અનુભવ કરાવે છે. ૩ આપના શ્રીઅંગની સુંદરતા. ૪ બહુ પ્રકારથી. ૫ બિરહ; ટેક. ૬ ભાઈલા કોઠારીનો દાસ ગોપાલદાસજીને. ૭ સુખનો લાભ. ૮ ઐશ્વર્યાદિ અલૌકિક છ ગુણના ભંડાર એવા નાથ શ્રીવિકુલનાથ. ૯ પાપ. ૧૦ સમુદ્રમાં મોજાઓ ઉઠે ને પાછા તેમાં સમઈ જાય છે. ૧૧ પ્રભુના નામ તથા ગુણ ગાન રૂપી લહેર ઉઠે છે એટલે જીવ પ્રભુમય થઈ જાય છે. ૧૨ જ્ઞાનાદિ સાધનરહિત એવા જે દેવી જીવને અંગીકાર કરવાને. ૧૩ ગજગતિ ચાલથી. ૧૪ શ્રુતિરૂપા (વ્રજભક્ત)ના મનમાં ધણોજ આનંદ થતો હતો. ૧૫ સુંદર કમળ જેવાં નેત્રાથી. ૧૬ મધુર વચનથી. ૧૭ શ્રીસુખોદિન્યાદિકરૂપી વચનામૃત ભક્તના કાનમાં રેડતા. ૧૮ વેદમંત્રાના ઉચ્ચાર કરતી વખતે. ૧૯ બહાનું. ૨૦ શ્રીહસ્તના હાલવા ચાલવાથી. ૨૧ વ્રજભક્તોને બોલાવતા. ૨૨ રંગાર રસ યુક્ત થઈને. ૨૩ શ્રીગોકુલમાં. ૨૪ પ્રભાવ.

ભાંતભાંત લીલા કરે પ્રભુ, સાત સ્વરૂપ સોહામણા,
 એકએકપેં અધિક શોભા, વ્રજસખી લે ભામણા. ૧૭

પેરેપેરે પરિવાર સોહે, દેવ મોહે નિરખતાં,
 ઉચ્છાહ આનંદ ઉલટયો તે, કુસુમ વરખે હરખતાં. ૧૮

પ્રતિસંદન શોભા અતિધણી, ભણી વેદવદને ન જાય,
 મકરંદમાતા ભ્રમર ગુંજે, પક્ષીનાંદ સુહાય. ૧૯

અંતઃપુરલીલા કરે સખી, સકલ જન સંતોષતા,
 જણે મત્તમાતંગ છૂટયા, નૂપુરને નિરઘોષતા. ૨૦

હાર કંકણ કર્ણભૂષણ, નાદનાના હોંડતાં,
 માન ગાયે ને સૂર સુહાયે, શ્રીનવનીતપ્રિયાજીને પોઢતાં. ૨૧

સંધ્યાસમ શૃંગાર નૂતન, ઝૂલ ગુંથે સૌ મળી,
 સંદનશોભા નિરખતાં તે, લક્ષ્મી મન પામ્યા રળી. ૨૨

વાસ વાંછે વ્રજ વસેવા, એણીપેરે સુખ પામવા,
 શ્રીપુરુષોત્તમ ઉત્તમવરને, સમે જોઈ શિર નામવા. ૨૩

૧ બલૈયા, ઓવારણા. ૨ અનેક પ્રકારનો પરિવાર, બાળક, બેટી, પુત્રવધુ પૌત્ર આદિ. ૩ ડુલની વૃદ્ધિ કરે. ૪ દરેક બાળકના ઘરની શોભા. ૫ બ્રહ્માજી આ વર્ણન કરી શકતા નથી; વેદનો અર્થ ચાર એવો થાયછે. ૬ સુમંધનું પાન કરવાથી મદોન્મત્ત થયેલા ભ્રમરા ગુંજરવ કરી રહ્યા છે. ૭ અનેક પ્રકારના પક્ષીઓના શબ્દ. ૮ ગૃહસ્થાશ્રમનો અંગીકાર. ૯ જાણે મદોન્મત્ત હાથીઓ છૂટયા. ૧૦ નૂપુરનો અવાજ. ૧૧ કર્ણકુલ. ૧૨ સુંદર સ્વર; અનેક પ્રકારના ધ્વનિ. ૧૩ સૌ વહુ બેટીયો મળી. ૧૪ અંતઃપુરની અલૌકિક શોભા. ૧૫ જે સદા વૈકુંઠમાં રહે છે તે. ૧૬ મનમાં હર્ષ થયો. ૧૭ વ્રજમાં રહેવાને. ૧૮ શ્રેષ્ઠ, પતિ. ૧૯ અધિકાર પ્રમાણે યોગ્ય સમે. ૨૦ દંડવત્ કરવા.

લીલાને અનુસાર કલરવ, કૂજતા દ્વિજ શોભીયા,
 સ્વસ્વભાવત્યાગી ધ્યાનરાગી, કોઈક ભાવે લોભીયા. ૨૪
 સહચરીરત્ન સુકંઠનાદે, ગાન સુજસ પ્રકાર,
 રસિકંજન મન સહચરી મલી, કરે તે ઉચ્ચાર. ૨૫
 એણીપેરે લીલા કરે, શ્રીવલ્લભરાજકુમાર,
 ભક્તજનના કોડ પુરો, આપો ચરણવિહાર. ૨૬

इति श्रीगोपालदासजीकृत अष्टमाख्यान संपूर्ण.

आख्यान नवमुं.

(રાગ બિલાસ તાલ આડોચોતાલો).

સવારમાં ગવાય છે,

નિત્યપ્રતિ ક્ષણક્ષણ સમરિયે, શ્રીવલ્લભનો પરિવારે રસના,
 શ્રીપુરૂષોત્તમ પ્રકટિયા, જગત્ કરેવા ઉદ્ધાર રે રસના. ૧

૧ હંસ આદિ પક્ષી. ૨ શબ્દ કરે છે, ગાન કરે છે. ૩ પક્ષી, લીલાના
 જીવ. ૪ પોતાના જાતીસ્વભાવનો ત્યાગ કરીને. ૫ ધ્યાનમાં આસક્ત થઇને.
 ૬ લુપ્ધ હોઇ જાય છે. ૭ જનાનામાં રહેનારી સહચરીઓમાં (વજ સખીયે!) જે
 ઉત્તમ કંઠવાળી હોય છે તે. ૮ કોમળ કંઠે સુસ્વરથી ગાવું તે. ૯ વલ્લભ-
 વંશના યશનું (વર્ણન કરે છે) ગાન કરે છે. ૧૦ ભગવદીઓ ભગવદ્
 વાર્તા સાંભળવા આવ્યા હોય તેઓ ધોળને ઝીલે છે અને ગાવા માંડે.
 ૧૧ શ્રીગુસાંધજી. ૧૨ મનોરથ. ૧૩ ગોપાલદાસ માગણી કરે છે જે આપના
 ચરણારવિંદશ્ચ જે અક્ષરબ્રહ્મ અને તેમાં જે વિહાર એટલે આપની લીલા-
 ઓ આપ કરો છો તેમાં મારો અંગીકાર કરો એટલે નિત્ય લીલામાં અંગી-
 કાર કરો. ૧૪ નિત્ય, વારંવાર. ૧૫ કુટુંબનો, વંશનો. ૧૬ હે જીભ સ્મરણ
 કર. ૧૭ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી. ૧૮ દેવી જીવનો ઉદ્ધાર કરવાને.

૧ કલિમાંકારણ એહ છે, બીજું^૨ સર્વે ભૂમિનો ભાર રે રસના,
 એ વિના બીજું^૩ સર્વે બોદવું, ચૌદલોક શણગાર રે રસના. ૨
 શ્રીગોપીનાથજી સોહામણા, મણિ મરકત ધનવાન રે રસના,
 સુખ દાતા લધુબ્રાતના, પૂર્ણપુરૂષ પ્રમાણ રે રસના. ૩
 કમલલોચન કરુણાભર્યા, શ્રીવિકુલ સુખની રાશ રે રસના,
 દીઠડે તાપ ત્રિવિધ ટલે, સ્મરણમાત્ર અવનાશ રે રસના. ૪
 શ્રીગિરિધર^{૧૩} નરભૂષણ, બ્રાત સકલ ધુરિધાર^{૧૪} રે રસના,
 વક્તા વેદશાસ્ત્રતણા, શ્રીભામિનીજી ભરતાર^{૧૫} રે રસના. ૫
 શ્રીગોવિંદ આનંદમય, ધર્મસંકલનું^{૨૦} ધામ રે રસના,

૧ કલિયુગમાં ૨ પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું તેજ સાધન તે બોડો
 ગુણ. ચારે યુગના ધ્વજ:-સતયુગમાં ભગવાનનું ધ્યાન-ત્રૈતાયુગમાં યજ્ઞ કર-
 વાથી-દ્વાપરમાં સેવા કરવાથી, કલિયુગમાં પ્રભુપ્રાપ્તિ તેમના નામનું માત્ર કીર્તન
 કરવાથીજ થાય છે એ વિષે શ્રીમહાભાગવતમાં કહ્યું છે:—“ કલૈકેશવ
 કીર્તનાત ” ૩ માથા ઉપરથી કપાયેલા વાળ અપવિત્ર ગણાય છે તેવું.
 “બાદલું” એવો પણ પાઠ છે. ૪ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીના મ્હોટા પુત્ર શ્રીબળદેવ-
 જીનો અવતાર. ૫ નાના ભાઈ શ્રીગુસાંધજી. ૬ સર્વ ગુણથી પરિપૂર્ણ સંક-
 ર્ષણ વ્યુહાત્મક સ્વરૂપ. ૭ સાક્ષાત વેદ સ્વરૂપ. ૮ નેત્ર કમળ સરખાં. ૯
 કરુણારસથી ભરપૂર. ૧૦ સુખના સમૂહ રૂપ. ૧૧ દર્શન કરવાથી ત્રિવિધ
 તાપ એટલે આધ્યાત્મિક, આધિદૈવીક, આધિભૌતીકના તાપને મટાડે છે.
 ૧૨ પાપ નાશ થાય છે. ૧૩ શ્રીગુસાંધજીના જ્યેષ્ઠ પુત્ર. ૧૪ અલૌકિક
 સૌંદર્યવાળા. ૧૫ છ ભાઈઓમાં મ્હોટા. ૧૬ ધુરંધર. ૧૭ ઉપદેશ કરવા
 વાળા. ૧૮ ચાર વેદ તથા છ શાસ્ત્રનો, (કાપિલાદિ સાંખ્ય, પાતંજલાદિ
 યોગ, કાણ્ડાદિક, ગૌતમ ન્યાય, જૈમિનીય, પૂર્વ મીમાંસા, વ્યાસકૃત ઉત્તર
 મીમાંસા) “ શાસ્તાવેદ શાસ્ત્રતણા ” એવો પણ પાઠ છે. ૧૯ પતિ.
 ૨૦ શ્રીમહાપ્રભુજીએ શ્રીગિરિધરજી સિવાય દરેક બાળકમાં, છએ બાળકમાં
 એકેક ગુણ પ્રગટ રાખ્યો છે. ૨૧ નિવાસ સ્થાન.

શ્રીરાણી રંજન રૂડલા, ભક્ત સકલ વિશ્રામ રે રસના. ૬
 શ્રીબાલકૃષ્ણજી બાલુવા, સુંદર ભીનલેવાન રે રસના,
 કમલલોચન કમલાપતિ, છબી કે નહીં એ સમાનરે રસાના. ૭
 શ્રીગોકુલપતિ અતિગુણનિધિ, તાતતણો પ્રતિબિંબ રે રસના,
 પાર્વતીપતિ પ્રેમસુ, શોભા સકલ કુટુંબ રે રસના. ૮
 શ્રીરધુપતિ અતિગંજગતિ, રતિ પતિ કરૂં બલિહાર રે રસના,
 જનકીજીવન એ સદા, મધુમલિરતનમય હાર રે રસના. ૯
 જદુપતિ જીવન જગતના, સદા મન પ્રસન્ન હુલ્લાસરે રસના,
 નાહ તે મહારાણી તણા, મુખમાંધુરી વિલાસ રે રસના. ૧૦

૧ અત્યંત સુખ દેવાવાળા. ૨ સુંદર કોટિ કંઠર્પ લાવણ્ય. ૩ સ્યામ-
 વર્ણ, ધનશ્યામ. ૪ શ્રીગોકુલનાથજી સદ્ગુણ સંપન્ન અને શ્રીવલ્લભાચાર્યજી
 અથવા શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીના પ્રતિનિધિ, બન્નેના પ્રતિબિંબ કહેવાનો ગૂઢાર્થ
 એજ કે પુષ્ટિમાર્ગનું સ્થાપન કરવામાં તથા તેને દ્રઢ કરવામાં જે શ્રમ.
 શ્રીમહાપ્રભુજી તથા શ્રીગુસાંધજીને પડ્યો છે તેટલોજ શ્રમ જહાંગીર બાદ-
 શાહની વખતમાં આ માર્ગનું રક્ષણ કરવામાં, શ્રીગોકુલનાથજીને લેવો પડ્યો
 છે, વિશેષ ખુલાસો “ માળાપ્રસંગ ” ના પુસ્તકમાં છે. ૫ શ્રીરધુનાથજી
 શ્રીરામચંદ્રજીનું સ્વરૂપ છે, શ્રીરામચંદ્રજી મર્યાદા પુરષોત્તમનું સ્વરૂપ હતા,
 તે પુષ્ટિ સ્વરૂપે શ્રીરધુનાથજી પ્રગટયા છે, ને તુલસીદાસને શ્રીરામચંદ્રજી તથા
 શ્રીજનકીજીને સ્વરૂપે દર્શન આપ્યા છે. શ્રીરધુનાથજી સાક્ષાત્ શ્રીરામચંદ્ર-
 જીનુંજ સ્વરૂપ છે. તેથી પુષ્ટિમાર્ગમાં શ્રીરધુનાથજીના ઘરમાં રામનવમીનો
 ઉત્સવ હજી સુધી ઘણોજ મોટો ગણાય છે. ૬ હાથીના જેવી ચાલ;
 ગજેન્દ્રને મોક્ષ આપવાવાળા. ૭ એમના સૌન્દર્ય આગળ કામદેવને પણ
 હું વારી નાંખું છું. ૮ રતનના હારની અંદર મધ્ય મણિની પેઠે સુંદર શોભે છે.
 ૯ નાથ. ૧૦ શ્રીદાકોરજીના મુખરૂપ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી, અને તેમણે પ્રગટ
 કરેલી માધુરી; જે બાળ્યનિબંધ સુખોદિની આદિ ગ્રંથો, આ ગ્રંથોનું મનન
 કરવામાં જે સદા લીન રહે છે.

શ્રીવનરયામજી સીંચે સુધા, જીવન સકલ બ્રહ્માંડ રે રસના,
 નાહ તે કૃષ્ણાવતીતણા, લીલા નિત્ય અખંડ રે રસના. ૧૧
 લક્ષ્મી સત્યભામા બેહુ, અગ્રજની અનુહાર રે રસના,
 શ્રીનવનિતપ્રિયાજીનેરીઝંબ્યા, સેવાવિવિધ પ્રકાર રે રસના. ૧૨
 શોભા યમુનાકમલા દેવકા, જેને સાતખંધૂ સૌભાગ્ય રે રસના,
 એહૂના ચરણ સ્મરણ કરી, શ્રીવિઠ્ઠલપદરજરતિ માગ રે ૨. ૧૩
 પુત્રપૌત્રાદિક સુખ શું કહું, જે તું મુખમાં એક રે રસના,
 શ્રીવિઠ્ઠલકલ્પદ્રુમકલ્પો, તેની શાખા પસરી અનેક રે રસ. ૧૪

इति श्रीगोपालदासजीकृत नवमाख्यान संपूर्ण.

इति श्रीवल्लभाख्यान समाप्त.

૧ પોતાને ગ્રંથ વાંચવાનો ઘણોજ શોખ હતો, તેથી જે વૈષ્ણવો ભગવદ્વાર્તા સાંભળવા આવતા તેમને કથામૃતનું સીંચન કરતા હતા.
 ૨ મોટા ભાઈ શ્રીગોપીનાથજીના બેટીજી લક્ષ્મીજી તથા સત્યભામા.
 ૩ અલૌકિક સૌંદર્યનું સૂચન કરે છે. ૪ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીના ચરણારવિંદની રજમાં પ્રીતિકર.

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

॥ अथ गोस्वामि श्रीद्वारकेशजीकृत ॥

मूलपुरुष प्रारंभः

(राग भिलावल. सधेरे गवेहे)

मूलपुरुष नारायण यज्ञ, श्रुतिअवतार लये सर्वज्ञ;
साधा तैत्री गोत्र भारद्वाज, तैलंगकुल उद्दित द्विजराज.

(छ'ई-वलण-ढाण.)

द्विजराजते' हरि आय' प्रगटे, सोम यज्ञ कियो जणे',
कुंडते' हरि कही पानि, जन्म कुल तुम्हारे' अपे',
अकितं ततछिन लये सपज्जन, ऐसि अपज्जो' न लछकपे',
सुनतही मन हरण कीनो, धन्य धन्य कह्यो' सपे'. १

(चाल पहेली.)

तिनके पुत्र लये गंगाधर, तिनके गणपति सुत वल्लभवर;
श्रीलक्ष्मण लक्ष्मण अनुभव टेव, शुद्ध सत्त्व ज्यो' श्रीवसुदेव.

(छ'ई-वलण-ढाण.)

सत्त्वगुण विद्यापयोनिधि, विशद श्रीरती प्रकटछ,
गाम कांकरवारमे' रहि, जत सप हरजित लछ,
परवपर सकुटुं' लेके', यत्ने प्रागको' साथ ले,
स्नान दान दवाय द्विजको', यत्ने कासी पांत ले. २

(चाल पहेली)

कछुदिन रहिके' यत्नेसप दक्षण, आनंदित तनु शकुनसुलक्षन,
अंपारण्य महीं जप आये, ऐलंभागाइ गलश्राव जताये,

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

શ્રાવ જનિ ચલે તહાંતે, નગર ચોંડા મેં બસે,
જગતમેં આનંદ ફેલ્યો, દસો દિશ માનું હસે,
ચેહેનહે સુનિ ચલે કાસી, ફિરિવહી બન આવહી;
અગ્નિચોંધામધ્યાખાલક, દેખિ સન્મુખ ધાવહી.૩

(ચાલ પહેલી)

માર્ગદિયોજની જિયમાતા, લીયેઉછંગમોહેદિયોરે બિધાતા,
તાત સુનત દોરી કંઠ લગાયે, તિહિછિન મંગલ હોત બધાએ,

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

મંગલ બધાયો હોત ત્રિહૂંપુર, દેવ દુંદુભિ બાજહી,
જેતસીકોં લગન પૂછત, પ્રથમ સમયો સાધહી,
ધન્ય સંવત પંદ્રહા, પેંતીસ માધવ માસ હેં,
કૃષ્ણએકાદશી શ્રીવલ્લભ, પ્રકટ વદન વિલાસહે. ૪

(ચાલ પહેલી)

શ્રીવલ્લભ લે આયે કાસી, સુંદર રૂપ નયન સુખરાશિ;
સાત વરસ ઉપવિત ધરાએ, તમતેં વિધા પઢન પઠાએ.

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

પઠે ચારોંવેદ અરૂ ખટ, શાસ્ત્ર મહિના ચારમેં;
તાતકોં અચરજ ભયો, યહકોન રૂપ વિચારમેં;
નીંદ આઇ કહ્યો પ્રભુ, સંદેહ ક્યોંતુમ કરતહો;
પ્રથમ બાની ભઇહે સો, પ્રકટ જનો અબભયો. ૫

(ચાલ પહેલી.)

જગ પરિ કહ્યો પત્ની આગેં, ચે હેં પૂર્ણ બ્રહ્મ અનુરાગેં;
શ્રીમુખબચન કહે શ્રીવલ્લભ, માયામત ખંડનભયે સુલ્લભ.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

સુદ્ધલતેં દક્ષણ ચલે, અગ્યારે વરસકો વપુ ધરેં;
દોખ મામા હરખિ કેં, આદર કિયો આવો વરેં;
[વધાનગર કૃષ્ણદેવ રાજ, ખહુત મતહીજહાંમિલે;
જીતવે કનકાલિષેક સુપદે, આવત ઇહાં પહિલે. ૬

(ચાલ પહેલી.)

રામાનુજઅરુમાધવાચારજ, વિષ્ણુસ્વામિનીમાવતહરિભજ;
શંકરમેઅનુસરતચોરમતિ, યુકિતપ્રબલતેંઆજસખલઅતિ.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

સખલ સુનિ આપુહિ પંધારે, દ્વારપેં પહુચે જખેં,
ભૂત્ય દોરી પ્રતાપ ખરન્યો, રાય આયે ઇહાં અખેં;
રાય આયે પ્રનામ કીનો, સભામેં જુ પધારિયે;
સુનોહુ ખિનતિ કૃપાસાગર, દુષ્ટમતહી ખિડારિયે. ૭

(ચાલ પહેલી.)

ગજગતિ ચાલ ચલે શ્રીવલ્લભ, ઇનકીકૃપાભયેં સખસુદ્ધલભ;
રવિકે ઉદય કિરન જ્યોંખાદે, તેસેં સભા પાંત ઉડી ઠાડે.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

ઠાડે સખ સ્તુતિ કરેં જખ, કિયો માયામત ખંડન;
શબ્દ જય જય હોત સખ મુખ, ભકિત પંથ ભુવ મંડન;
સ્તુતિ કરેં દ્વિજ હાથ જોરેં, રાય મસ્તક નાવહીં;
પરમ મંગલ હોત હેં, કનકાલિષેક કરાવહીં. ૮

(ચાલ પહેલી.)

પાછેં જલસું ન્હાય ખિરાજે, ખિનતી કરી રાયે મનસાજે
દ્રવ્ય સખ અંગીકૃત કરિયે, પ્રભુ બોલે યહ નાહી ગ્રહીયે.

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

અહિયે નાંહી ન સ્નાનજલવત, બાંટ સખનકોં દીજિયે;
બાંટિ દિનો કરી બિનતી, મોહે શરનજી લિજિયે;
કૃપા કરિકેં શરન લીનો, થાર ભરિ મોહરેં ધર્યો;
સખ લોકેં કહ્યો દેવી, દ્રવ્ય અંગીકૃત કર્યો. ૯

(ચાલ પહેલી.)

વહાંતે પંઢરપુરજી સિધારે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ મિલનકોં પધારે;
ભીમરથી કે પાર મિલે જખ, દુહુતનમે આનંદ બઢયોતખ.

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

બઢયો આનંદ કરી બિનતી, આપકોં યહ શ્રમ ભયે;
કહી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને, મિત્રતા પથ પ્રકટિયો;
ફેરિ શ્રીગોકુલ પધારે, નિરખિ જમુના હરખહીં;
સંગ દમલાદિક હતે, તિનપેં કૃપારસ બરખહીં. ૧૦

(ચાલ પહેલી.)

એક સમેં ચિંતા ચિત્ત આધ, દેવી કૈહિબિધિ જની બનઃ;
આસુરસોં સખ લિપ્ત સદાધ, લિપ્ત હોય સો કોંન ઉપાધ.

(૭૬-વલ્લભ-ઢાળ.)

લિપ્તકોં જખ ચિત્ત ધર્યો, તમ પ્રભુ પધારે તિહસમેં;
મધુર રૂપ અનંગ મોહીત, કહત સુધ કીને હમેં;
કરો અખતેં બ્રહ્મકો, સંબંધ દૈવિ સૃષ્ટિકોં;
પાંચ દોષ ન રહે તાકો, નિવેદન કરો પુષ્ટિસોં. ૧૧

(ચાલ પહેલી.)

બચનસુની હરખે શ્રીવલ્લભ, યહ આજ્ઞાતેં પરમ અતિ સુલ્લભ
કંઠ પવિત્રા લે પહેરાયે, મિશ્રી ભોગ ધર્યો મન ભાયે.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

ભયો ભાયો ચિત્તકો તબ, પુષ્ટિપંથકોં અનુસરે;
શરન જે આયે નિરંતર, કાલ ભય તે ના ડરે;
પ્રકટ સખ લીલા દિખાવત, નંદનંદન જે કરિ;
અવનીપર પદપદ્મ રાખિ, પરિક્રમા મિસ ઊરધરિ. ૧૨

(ચાલ પહેલી.)

તહાંતેં ફેરિ પંઢરપુર જી આયે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ કહીમનભાચે;
કરિ વિવાહ બહુરૂપ દિખાચો, મેરો નામ સુવનકો ધરાચો.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

ધરો ચિત્તમેં ખાત, યહ, કાશી વિવાહ જી હોયગો;
મેં કહિ દિજ આચે બિનતી, કરે ચરન સમોયગો.
આય વહાંતેં વિવાહ કીનો, અધિક મંગલ તબ ભયો;
નામ ધર્યો શ્રીમહાત્મકી, દેખિ જોરી દુઃખ ગયો. ૧૩

(ચાલ પહેલી.)

પરિક્રમા તીજિ ચિત્ત આધ, નિકસ ચલે શ્રીવલ્લભરાધ;
ઝાડખંડમેં પ્રભુને જતાધ, અબકેં મોહિ મિલો મનભાધ.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

મિલેંગેં હરિદાસપેં, જહાં તાંન દમન કહાવહીં;
ઇંદ્ર નાગ અરુ દેવદમન, સો મેરો નામ જતાવહીં;
ફેરિકેં જબ પ્રજ પધારે, પાંચ સેવક સંગ હે;
સદુ હે આન્યોરમેં, તહાં દ્વારપેં ડાડે રહે. ૧૪

(ચાલ પહેલી.)

સદુ કહી સ્વામિ કછુ ખેંહેં, મેઘન કહિ સેવકકો લેહેં;
ધતનેં પ્રભુ ગિરિઉપર ખાલે, લાઇ નરો દૂધરહી અનખોલે.

(છંદ-વલ્લભ-દાળ.)

બોલી નરો યહ પાહુને આએ, તિનહિકો બેઠારિયે;
પ્રભુ કહત મોહે બેર લાગત, ભલી ચિત્ત બિચારિયે;
લે ગઈ પય પ્યાએ આઈ, દેખિ શ્રીવલ્લભ કહ્યો;
બચ્યોહે કછુ હમેં દીજે, બોલ પહેલો યહ ગ્રહ્યો. ૧૫

(ચાલ પહેલી.)

દેખિ નરો બોલી હોં વારિ, નામ દીજિયે ગર્વપ્રહારી;
નામહિં દીનો પૂછી વે કહાંહેં, કહિ પરવત પર જાઓ તહાંહે.

(છંદ-વલ્લભ-દાળ.)

તહાં દેખે પ્રાણુપતિ તખ, હુલસિ દોડિતન ધૂલહીં;
વહ સમે સુખ કહિ ન આવે, પંગુ ગતિ મતિ ભૂલહીં;
હસિ કહ્યો સકુટંબ આઓ, નિકટ રહિ સેવા કરો;
માંનિ બચન પ્રણામ કીનો, સાસુરે દિસ પગ ધર્યો. ૧૬

(ચાલ પહેલી)

કછુક દીનરહી સંગ લે આયે, બસિ અડેલમે નિજ હરખાએ;
સંવત પંદ્રહ સદસક આયો, આસો વદિ દ્વાદશિ શુભ ગાયો.

(છંદ-વલ્લભ-દાળ.)

ગાયો શ્રીગોપીનાથજી, જબ જન્મ લીને આયકેં;
જાંનિ બલિકો રૂપ હરખત, દેત દાન બધાયકેં;
ફેરિકેં ચરણાટ આયે, કછુક દિન રહે જનિકેં;
ધન્ય સંવત પંદ્રહા ધન, બહોતરા યહ માનિકેં. ૧૭

(ચાલ પહેલી.)

ચૌષ કૃણુ નૌમી જબ આઈ, ઘર ઘર આનંદ હોત બધાઈ;
શ્રીવિઠેલનાથજન્મભયોસુનિકેં, કહત ફિરત આનંદ ગુણગનિકેં

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

આનંદ બાઢયો ચહુંદિસ, છબિ નિરખિ શ્રીવલ્લભ હસે;
બેઉ કછુ મુસિકાય ચિતયે, દોઉ હસનિ મેરે મન બસે;
તિલક મૃગમદ છિપ્યો હરખિત, કહાંત્રોં ગુણ ગાધયે;
કૃપાતેં ઉચ્છલિત નિજરસં, છિપત નાંહીં છિપાધયે. ૧૮

(ચાલ પહેલી.)

શ્રીગોકુલમેં બાસ સુહાંયો, રૂકિમણિ પદ્માવતી પતિ ગાયો;
શ્રીગિરિવરધર જિનહિ છબીલો, શ્રીનવનિતપ્રિય અરવીલો.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

પ્રિય શ્રીમધુરેશ શ્રીવિકુલેશ, શ્રીદ્વારિકેશ જી;
શ્રીગોવરધનધર શ્રીગોકુલચંદ્રમા મધુરેશ જી;
શ્રીમદનમોહન અષ્ટ ઇહિ બિધિ, રમણ શ્રીવિકુલનાથકે;
તાતકે ચિત જનિ સેવા, વિસ્તરી સખ સાથકે. ૧૯

(ચાલ પહેલી)

પંદહસે સત્તાનું કાર્તિક, વિમલ દ્વાદશી મંગલ નિત્ય ઢિંગ;
પ્રથમ પુત્ર પ્રકટે શ્રીગિરિધર, પદ્મગુણ ધર્મિ ધર્મ ધુરંધર.

(છંદ-વલ્લભ-ઢાળ.)

ધુરંધર ઐશ્વર્ય ગોવિંદ, પંચદશ નંન્યાનવે;
ઉર્જ સાંમલ અષ્ટમી શુભ, ગુરુ સુહિત પ્રકટે જબે;
ઋતુ વિકૃત શૃંગાર આસો, અસિત તેરસ બ્રાજહીં;
શ્રીબાલકૃષ્ણજીમહાપરાક્રમી, સુખ સોરહસેં રાજહીં. ૨૦

(ચાલ પહેલી)

કવિસહસુદિસાતેં શ્રીગોકુલપતિ, ચશસ્વરૂપમાત્માસ્થાપિતરતિ
સોરહસેં અગ્યારહ કાર્તિક સિત, અર્કપુદ્ગલ રધુનાથ શ્રીસહિત.

(છંદ-વલ્લભ-દાળ.)

હેતુ નિજ અભિધાન પ્રકટે, તાત આજ્ઞા માનિકેં;
 તિથી કક્ષા ગુણ મધુર છબી, વિમલ જ્ઞાન બખાનિકેં;
 શ્રીયદુનાથ પ્રકટે રહે વિરહસુ, શ્રીવનરયામ સ્વરૂપકેં;
 સહ કૃષ્ણ તેરસ રવિજરિ, સત કક્ષા શ્રીવિ લભૂપકે. ૨૧

(ચાલ પહેલી.)

ભામિનિરાની કમલાબખાનીં, પારવતી જનકી મહારાની;
 કૃષ્ણાવતી મિલિ સાતો કહાઈ, યહજી અલૌકિક રૂપમહાઈ.

(છંદ-વલ્લભ-દાળ.)

મહા અલૌકિક અગ્નિકુળ સખ, અલૌકિક અષ્ટ છાપહે;
 અલૌકિક સખ ભકતજન જો, શરણ લીને આપ હે;
 યથામતિ કછુ ખરની આઈ, જનિયો યહ દાસ હે;
 શ્રીદ્વારકેશ નિરોધ માગેં, યહી ફલકી આસ હેં. ૨૨

इति श्रीमूलपुरुष संपूर्ण.

इति श्रीवल्लभाख्यान तथा मूलपुरुष समाप्त.

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

श्रीवल्लभाख्यानमां वर्णवेली श्रीआचार्यजी महाप्रभुजीनी वंशावली सात बाळक सुधीनी.

तैत्तिगप्राह्मण कृष्णयन्त्रुर्वेदी तैत्रीशाखा भारद्वाजगोत्र
नारायण सोमयागी, तेना पुत्र गंगाधर सोमयागी, तेना पुत्र
गणपति सोमयागी, तेना पुत्र वल्लभ सोमयागी, तेना पुत्र
लक्ष्मण सोमयागी, तेना पुत्र त्रण.

१. रामकृष्णभट्ट, २. श्रीवल्लभाचार्य, ३. केशवभट्ट.

(जन्म संवत् १५३५ व्रज वैशाख वद ११)

श्रीगोपीनाथ

श्रीविठ्ठलनाथ

(जन्म सं. १५६७ व्रज आसो वद १२) (जन्म सं. १५७२ व्रज पोस वद ६)

श्रीपुरुषोत्तम

ना सात आण्डो.

१ श्रीगिरिधर, जन्म संवत् १५६७ कार्तिक सुद १२.

२ श्रीगोविंदराय, जन्म संवत् १५६६ शुभ. कार्तिक वद ८.

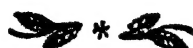
३ श्रीआणकृष्ण, जन्म संवत् १६०६ व्रज आसो वद १३.

४ श्रीगोकुलनाथ, जन्म संवत् १६०८ भागशर सुद ७.

५ श्रीरघुनाथ, जन्म संवत् १६११ कार्तिक सुद १२.

६ श्रीजहनुनाथ, जन्म संवत् १६१३ चैत्र सुद ६.

७ श्रीधनश्याम, जन्म संवत् १६२८ व्रज भागशर वद १३.

॥ શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ॥

નવઆશ્વાન મધ્યેના સારાંશના પંડિતવર્ય શ્રીગદ્ગુલાલા-
જીએ કરેલા વ્રજભાષાના દોહાનું ગૂજરાતીમાં ભાષાંતર.

(દોહા.)

- આખ્યાન ૧-વંદન કરિ હરિધામ જીત, લીલાસહૃંયાખ્યાન;
દ્વિવિધ સૃષ્ટિ સહહેતુ હરિ, જન્મકલ્પો આખ્યાન. ૧
- આખ્યાન ૨-શ્રીવલ્લભ મહિમા કલ્પો, આ ખીજે આખ્યાન;
શ્રીવિકૃલ્લવિભુજન્મલગિ, ચરિત્રસુખનિધિમાન. ૨
- આખ્યાન ૩-શ્રીવિકૃલ્લવિભુ જન્મમાં, ત્રિભુવનજન સન્માન;
જોઈ મહા ઉત્સવ કલ્પો, આ ત્રીજે આખ્યાન. ૩
- આખ્યાન ૪-આ ચોથે આખ્યાન હરિ, કહે સ્કંધ અનુસાર;
નિજજનઅનહિતદાણિસૌનિત્યહિતઅમિતઉદાર
- આખ્યાન ૫-ભક્તિમાર્ગ હરિ સ્થિર કરે, સકલ પુષ્ટિ ફલ દાન;
આપરૂપ લીલા કહી, આ પંચમ આખ્યાન. ૫
- આખ્યાન ૬-શ્રીવિકૃલ્લ પૂર્વે કરી, જે નિત્યલીલા તેહ;
કહી ષષ્ઠ આખ્યાન કંઈ, ફરી તે માંગી નેહ. ૬
- આખ્યાન ૭-સેવા કરિને શીખવે, હરિ ધરિ વિકૃલ્લ રૂપ;
કહી સપ્તમાખ્યાન ફરિ, લીલાં જીગત્ત સ્વરૂપ. ૭
- આખ્યાન ૮-કર્યા રચિર પરિવાર યુત, વિકૃલ્લના ગુણ ગાન;
પાપહારિ મહિમા ચરિત્ર, આ અષ્ટમ આખ્યાન. ૮
- આખ્યાન ૯-વરણ્યોમનસુમરણકરણ, સુવનઆદિસુખદાન
શ્રીવલ્લભકુળવૈભવશુભ, આનવમેં આખ્યાન. ૯
- શ્રીવિકૃલ્લના સાત સુત, બે બ્રાતા તે આપ;
મળી એક નવરૂપ સૌ, વલ્લભ પ્રખલ પ્રતાપ. ૧૦

અહિર ખખર.

	નોંધાવર	પોસ્ટે
૧. શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્ર સંપીક.....	લેટ	૦-૦-
૨. શ્રીગોકુલનાથજીકૃત વચનામૃત.	૦-૪-૦	૦-૦-
૩. રસિક ધોળ પદ સંગ્રહ,	૦-૮-૦	૦-૨-
૪. શ્રીઆદ્યાક્ષર નિરૂપણ.	૦-૨-૦	૦-૦-
૫. વિવિધ નામ રતનાવલી.....	૦-૮-૦	૦-૧-
૬. સ્વધર્મ ગ્રંથક ગ્રંથ (શ્રીગુણાચળ		

મહારાજ કૃત, સુરત)	૦-૩-૦	૦-૦-૬
૭. સ્વધર્મવર્ધક અને સંશય છેદક પુસ્તક ૧.	૦-૨-૦	૦-૦-૬
૮. " " " પુ. ૨ જી તથા ૩ જી.	૦-૪-૦	૦-૦-૬
૯. શ્રીવલ્લભાખ્યાન તથા મૂલ પુરુ	૦-૩-૦	૦-૦-૬

હાલ ઉપર ખતાવેલાં પુસ્તકોં ને ત્યારબાદ નવાં છેપાતાં જશે તે, જે કોઈ વૈષ્ણવ દેશાવરવાળા એકજગર ૨૫ના ખર્ચ સાથે રૂ. ૨-૪-૦ અને તેથી ઉપરાંત પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ભરે છે તેમને લેટ ફાળલ આપવામાં આવે છે. ગરીબથી તે તવંગર વૈષ્ણવો સદરહુ પુસ્તકોનો લાભ એકસરખી રીતે લેઈ શકે તેને માટે ફંડમાં ભરવાની રકમ જુજ રાખી છે. માટે શ્રીમંત વૈષ્ણવો હવે આવો અલૌકિક અલભ્ય લાભ ગર્ભિતરીતે પોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે રકમ ભરી, લેવા શુકશે નહીં.

ઉપર પૈકી એક જાતની ૧૦) નકલો લેનારને એક પુસ્તક લેટ ફાળલ આપવામાં આવશે.

નાટપેડ કામળ લેવામાં આવશે નહીં, જવાબ માટે ટિકિટ ખીડવી.

સં. ૧૯૬૭ ના આગાડ વદ ૨ ને

ગરેઉ તા. ૧૩-૧૨-૧૯૧૨

અમદાવાદ,

જેઠાભાઈની પોળમાં, ખાડીયા.

લી. હાસાનુદાસ,

વૈષ્ણવ હરિદાસ ઝવેરદાસ

ના દીનતાપૂર્વક જમશીકૃષ્ણ પાંચસો.

તા. ૬-કેટલાક વૈષ્ણવો પાછળથી મેમ્બર થઈ અમારી પાસે પ્રથમ-તાં નિકળેલાં પુસ્તકો સીલકમાં નહીં હોવા છતાં માગે છે તે પાછું જોવાની અને ગેરવ્યાજની છે, પહેલાં તે પહેલાં.

